

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Andra kammaren. Nr 37.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, lag om särskild domstol i vissa arbetstvister, lag om vissa arbetstvister, lag om vissa arbetsafstal, lag angående ändrad lydelse af 158 § utsökningslagen samt lag angående ändrad lydelse af 10 § lagen om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907, dels åtskilliga med föranledande af nämnda förslag väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om 1 § i det under punkten 1) a) upptagna lagförslaget enligt förut skedd anteckning ordet till

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m.m.*

Herr Sandström, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Herr Thyren afslutade sitt som vanligt briljanta anförande med att gifva kammaren ett allvarligt råd, och detta råd var att icke nu genast och så att säga obesedt afslå det föreliggande förslaget till lag om kollektivafstal, utan i stället ingå i en detaljbehandling af det för att sedan se hvad som kunde göras af förslaget. Jag måste säga, att det var ett mycket farligt och mycket dåligt råd, herr Thyren då gaf, åtminstone för dem i kammaren, som icke ha någon förhoppning om, att man icke nu kan få något tillfredsställande innehåll i de omtvistade §§ 8 och 9. Vi ha ju tämligen klart för oss från början, hvilka linjer, som kunna föreligga, och kunna bedöma dem redan nu. Hvad skulle blifva följderna, mina herrar, om vi antog § 1 och ginge vidare att antaga §§ 2, 3, 4 o. s. v. till dess vi komme till § 8? Alla de,

Lag om
kollektivafval
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

som icke funno ett tillfredsställande innehåll i § 8, vare sig efter det ena eller det andra af de förslag, som föreligga, skulle söka att votera bort denna paragraf. Men därmed vore icke lagen borta, ty därigenom har man tagit den Zetterstrandska reservationen. I och med det, att vi alltså bifalla § 1, ha vi lagen utan att veta hvad den kommer att innehålla i sina viktigaste punkter. Jag ber därför att på det allra allvarligaste få afråda från att följa detta råd. Det skäl, som herr Thyren anförde för ett dylikt tillvägagående, var hufvudsakligen, att Andra kammaren och särskildt det liberala partiet en gång under förra årets riksdag varit med om att antaga både § 8 och § 9, och därför vore det icke så farligt att utsätta sig för den risken en gång till. Ja, det är alldeles riktigt, det ha vi gjort. Men herr Thyren förbiser då, att det var under ganska olika omständigheter. Vi erinra oss, huru det var under förra året, då under minnet af 1909 års händelser en mycket stark opinion pressade på, att en lagstiftning, den mån de blifva den ena eller den andra, i alla fall borde snarast möjligt komma till stånd. Den opinionen sträckte sig långt in i Riksdagen och hade till följd, att äfven de, som ganska klart insågo det då framlagda regeringsförslagets brister, af all makt sträfvade att göra af det hvad göras kunde. Då samlade sig de liberala landtmännen om Refvingelinjen, som de, icke utan fog, ansågo ha afsevärdt större freds värde än regeringsförslaget, och de kunde göra det, när de samtidigt begärde den garantien, som låg i den begränsade giltighetstiden, och därigenom finge garanti för, att den lag, om hvars ändamålsenlighet de hyste så stora tvifvelsmål, icke för framtiden skulle blifva fastlåst genom den ena kammarens vetorätt. Nu ligger saken på annat sätt. Nu finnes icke någon möjlighet att genomdrifva denna begränsade giltighetstid, och man har därför vida större anledning till försiktighet och betänksamhet än förra året. Hvad särskildt angår skadeståndsbestämmelserna i 9 §, har man först under utskottsbehandlingen i år kommit fullt på det klara med deras betänkliga innebörd och konsekvenser. Detta visar bland annat, huru svårt det är att komma underfund med verkan af de olika bestämmelserna i en lagstiftning på detta område. Här har förslaget undergått en säkerligen ganska samvetsgrann pröfning af regeringen och lagrådet och varit föremål för utskottsbehandling under förra årets riksdag, och först nu har man kommit underfund med, att dessa stadganden, som så länge fått passera oanmärkta, äro så högst betänkliga och orättvisa. Även detta manar till försiktighet.

Hvad vi alltså nu ha att göra är att granska det föreliggande lagförslaget och se till, om det håller måttet, och därvid få vi taga §§ 8 och 9 i betraktande icke blott sådana de föreligga i utskottets förslag, utan också sådana de kunna tänkas föreligga i antydda ändringsförslag.

Innan jag ingår på en sådan granskning, så ber jag få uttala ytterligare en varning, en varning för att kammaren i sista stund skulle gripa fatt i och antaga någon *ny* linje, som kan komma upp och som kan synas vara lockande eller frestande eller åtminstone acceptabel. Kommer någon sådan linje fram — och jag skulle icke önska något hellre än att så blefve fallet — bör den föranleda till nytt öfvervägande af hela lagförslaget och vederbörligen utredas och granskas. Men vi få akta oss för att taga den utan vidare pröfning. Det är ett ganska anmärkningsvärdt förhållande, att just öfver våra viktigaste sociala lagfrågor, särskildt på detta område, som röra förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare, öfver denna lagstiftning hvilat nästan som en förbannelse, nämligen därutinnan att den ofta forceras fram och trumfas igenom i Riksdagen under trycket af en uppjagad folkstämning. Här kan man säga att spåren afskräcka. Jag erinrar om den bekanta Åkarpslagen, denna lag, om hvilken herr Thyrén vid förra riksdagen med rätta sade, att den under sin korta tillvaro gjort långt mera skada än nytta. Vi minnas hur den drefs igenom, och huru sedan dess det gjorts upprepade försök att få denna lag ändrad eller upphäfd. Den sitter fast, ohjälpligt fast i Första kammarens veto. Jag ber att få varna för att vi göra om en sådan historia i fråga om dessa lagar, som till sin räckvidd äro ännu mycket mera betydande.

Kritiken af utskottets förslag föreligger redan i den utförliga reservation, som afgifvits af de liberala reservanterna i utskottet. Denna kritik har nu i sin tur blifvit föremål för en mycket energisk motkritik af herr justitieministern, detta hvad angår bestämmelserna såväl i § 8 som i § 9. Jag skall då be att få i någon mån bemöta, hvad herr justitieministern härom anfört.

Jag vill då först fästa mig vid frågan om det i § 8 gifna förbudet för arbetsinställelse i anledning af så kallade intresse-tvister mellan aftalets parter. Vi ha där resonerat på följande sätt: detta förbud är utan tvifvel i och för sig till nytta för arbetsfreden och välbetänt, men det lider af den stora bristen, att ingen utväg är anvisad för parterna att få dylika tvister afgjorda, ehuru de äro förbjudna att använda sina vanliga påtryckningsmedel. Vi ha påvisat, att detta utan tvifvel kommer att leda till, att när ett kollektivafstal kommit att förlora sin tillämplighet i visst afseende, t. ex. i följd af en omläggning af fabrikationen, så att de gamla öfverenskomna ackordsprisen icke längre bli tillämpliga, då är det på det sättet, att det icke finnes något aftal om lönen för detta arbete. Det blir då arbetarnas och arbetsgifvarens egen sak att komma öfverens om lönen. Komma de icke öfverens, blir följden den, att de skiljas. Arbetsgifvaren uppsäger arbetarne och anställer andra i stället för dem han afskedar. Herr justitieministern har framhållit, att detta efter

Lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.
(Forts.)

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

hans mening icke kommer att bli fallet, det vore en felaktig slutsats i reservationen. Jag måste säga, att jag icke förstår herr justitieministerns tankegång härvidlag. Herr justitieministern säger: är det så, att de i kollektivafstalet öfverenskomna ackordsprisen blifva otillämpliga på grund af omläggning af fabrikationen, så blir det på det sättet, som lagen om personliga arbetsaftal stadgar, att då skall arbetaren ha en *skälig lön*, som i brist på åsämjande får bestämmas af domstolen. Det är riktigt, så säger denna lag, och det är också riktigt, att, om arbetet får fortgå och båda parterna nöjas med att ingen öfverenskommelse om lönen träffas, det kommer att tillämpas på det sättet. Men antag, att detta icke sker, utan antag, att arbetsgifvaren säger: här vill jag för min egen trygghets skull ha klart hvad jag har att betala, jag bjuder det och det, vill ni icke ta den lönen, får jag skaffa någon annan. Detta är väl den enskilde arbetsgifvarens rätt, föreställer jag mig, och följderna blir, att, om de icke komma öfverens, arbetaren blir afskedad och ersatt med en annan. Nu säger herr justitieministern, att då kan arbetsgifvaren nog åtminstone i visst fall anses göra sig skyldig till s. k. maskerad lockout. Jag förstår inte det, jag har aldrig tänkt mig, att ett dylikt förfarande skulle kunna efter lagen betraktas såsom maskerad lockout. Skulle det så vara, är detta ännu ett fördoldt djup i denna lag och någonting ganska farligt. Det är ju dock på det sättet, att här finnes ingen öfverenskommelse om lönen och hvardera parten har rätt att forda sådan. Komma de icke öfverens, har hvardera parten sin uppsägningsrätt, och om någon maskerad lockout kan väl icke blifva tal, när arbetsgifvaren af sådan anledning begagnar sin rätt att afskeda. I denna situation står den enskilde arbetaren mot arbetsgifvaren och organisationen är förbjuden att ingripa. Den dominerande ställningen tillkommer därför arbetsgifvaren. Vore det åter så, som herr justitieministern synes mena, att arbetsgifvaren och arbetaren, trots den uppkomna meningsskiljaktigheten om lönen, äro fortfarande bundna vid hvarandra och hänvisade att låta lönen bestämmas af arbetsdomstolen, så skulle detta innebära en arbetsdomstolens ovillkorliga domsrätt i en intressetvist. Lagrådet har också energiskt uttalat sig mot lagförslagets brist i denna del.

Emellertid, viktigare än denna fråga, hvilken ju i alla fall är en detaljfråga, är den anmärkning, som är gjord mot 8 § i öfrigt och som gäller legaliseringen af de s. k. sympatistriderna, sympatilockouten och sympatistrejken. Herr justitieministern ifrågasatte icke, att icke en sådan legalisering genom lagen sker, och det lider icke något tvifvel att så är förhållandet. Jag skulle icke alls ha berört denna fråga, därest icke herr Pettersson i Bjälbo gjort sig till tolk för den meningen, att här icke är fråga om någon legalisering: lagen säger ingenting, menade

han, den tiger om sympatistriderna, följaktligen äro dessa bara faktiskt tillåtliga. Det är nog icke på det sättet. Ty, för det första, blotta det förhållandet, att lagen skiljer mellan otillåtna och tillåtna strejker, gör, att de, som på det sättet komma inom de tillåtnas område, bli genom lagens bestämmelse legaliserade. Vidare, ett annat, mera uttryckligt legaliserande af sympatilockouten än det som ligger i 8 paragrafens mera negativa formulering finnes i lagen om vissa arbetstvister, där det uttryckligen fastslås, under hvilka villkor en sympatilockout får iscensättas. Själfva legaliseringsfaktum kan man således icke komma ifrån. Beträffande denna fråga om sympatistridernas legalisering, så skulle jag kunna inskränka mig till att hänvisa till professor Thyréns bemötande af herr justitieministerns uppfattning och anförande. För min del kan jag icke annat än säga, att den kritik, som han underkastade den ståndpunkt, herr justitieministern representerar, föreföll mig vara ganska mördande. Jag skall nu bara be att få göra ett par tillägg.

*Lag om
kollektivavtal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Den lagstiftning, som berör sympatistriderna — strejken och lockouten — berör på samma gång parternas maktförhållanden, därför att parternas maktförhållanden äro i så oerhördt stor grad beroende af just dessa stridsmedel, rätten till deras begagnande och deras beskaffenhet i öfrigt. Den första fordran, man måste ställa på en sådan lagstiftning — och här tror jag, att herr justitieministern är ense med mig — är, att den skall vara fullt rättvis och icke präglad af mannamån. Då är frågan: hvad ligger i denna fordran, att den skall vara rättvis? Man ser allt emellanåt denna fordran formuleras så, att lagen skall göra minsta möjliga rubbning i parternas *nuvarande faktiska* maktförhållanden. Jag förmodar, att det var samma tankegång, som ledde herr statsministern vid förra årets riksdag, när han sade, att lagen skall vara sådan, att ena parten icke känner sig alltför mycket »stukad». Emellertid tror jag, att detta är att framställa problemet oriktigt. Det är icke det *faktiska* maktförhållandet, som skall vara normgifvande, utan lagen har att tillse, att i största möjliga mån, såvidt det låter sig göra, *jämvikt* råder i maktförhållandet. Råder det icke jämvikt i maktförhållandet, så finnes föga utsikt att få en stadigvarande arbetsfred utan endera partens obehöriga undertryckande. Därför blir läget detta: råder jämvikt uti maktförhållandet, skall naturligtvis ingen rubbning ske. Om det åter är klart, att en sådan jämvikt *icke* finnes, så är det lagens omsorg att se till, att detta missförhållande i möjligaste mån rättas.

Nu kan det naturligtvis hända, att det är förenadt med öfverkomliga svårigheter att rätta ett dylikt missförhållande och att åstadkomma full jämvikt. Men man skall försöka att göra det så godt man kan. Man kan emellertid väl tänka sig, att lagstiftningen stannar maktlös och måste kapitulera inför

Lag om
kollektivavtal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

dessa svårigheter. Men det är bättre att göra detta, än att *lagfästa* ett ojämnt maktförhållande, ty det blir ovillkorligen till skada. Om den saken tror jag icke, att det kan råda olika meningar.

(Forts.)

Emellertid säger justitieministern, att denna ojämnhet i maktförhållandet — må vara att den för närvarande faktiskt existerar i och med arbetsgifvarnes öfverlägsenhet genom sympatilockouten — dock är ett *tillfälligt* förhållande, och att ett tillfälligt förhållande icke får i lagen tagas till utgångspunkt. För min del är jag af en annan uppfattning än justitieministern ifråga om tillfälligheten i detta maktförhållande. Jag medgifver gärna, att det härvidlag finnes faktorer af tillfällig natur. Konjunkturerna t. ex. spela ju här rätt stor roll, och dessa äro ju tillfälliga. Dessutom kan man ju också tänka sig åtskilligt annat, som i detta fall också har sin betydelse, utan att vara permanent. Men just i de stora strider, som sympatilockouter vanligen äro, är det *en* faktor, som är permanent och af afgörande betydelse, och det är de ekonomiska *resurserna* på ömse sidor. Det är på dessa, som det ytterst beror, då det är fråga om hundratusentals arbetare i strid, och den faktorn är och blir alltid större på arbetsgifvaresidan. Jag tror, att man icke kan förneka, att det förhåller sig på det sättet, och därför är det nog så, att sympatilockouten nu och framgent, så långt vi kunna öfverblicka framtiden, är det starkare vapnet. Arbetsgifvarne hafva sin gifna öfvermakt i sympatistrider. Detta är något, som man väl kan förstå att lagstiftningen har svårt att i någon väsentlig grad *ändra*, men man bör då låta bli att *lagfästa* den.

Dett enda sättet, säger justitieministern, att åstadkomma en absolut jämnvikt mellan parternas maktförhållanden, är den obligatoriska skiljedomen, och jag tror, att jag har alldeles rätt däri. Men den obligatoriska skiljedomen saknar för närvarande aktualitet och tillämplighet på våra förhållanden. Den *absoluta* jämnvikten är således något, som man icke kan tänka på att åstadkomma genom den nu ifrågavarande lagen. Men det finnes med all säkerhet linjer, som komma den absoluta jämnvikten *närmare* än hvad regeringens förslag gör, hvilket afser att lagfästa den *nuvarande* jämnvikten. Man behöfver icke vara sangviniker för att tänka sig möjligheten af sådana linjer, och det är sådana vi skola försöka att få.

Jag öfvergår därefter till bestämmelsen i 9 § om skadeståndsskyldighet, hvilken jag för min del anser vara själva kardinalpunkten, då det gäller att bedöma lagens värde.

Därvidlag får jag säga, att jag å ena sidan har en mycket stor aktning för de juridiska invändningar, som justitieministern gjort mot vårt resonemang, men att jag å andra sidan icke kan underlåta att känna en ganska stor förvåning öfver det energiska försvar, som justitieministern har presterat för dessa bestämmel-

ser i hvarje detalj. Dessa frågor äro icke att bedöma efter sub-
 tila juridiska slutledningar, utan här är i främsta rummet frågan
billighet och *obillighet*. Och jag har gått i min enfald och
 inbillat mig, då jag upptäckte dessa brister uti ifrågavarande
 bestämmelser, att man endast behöfde peka på detta, som jag
 ansåg vara beroende på förbiseende, för att det skulle medgifvas
 och beklagas. Emellertid har det nu befunnits, att det icke är
 så, utan att herr justitieministern tycker, att han bör i minsta
 detalj hålla på dessa bestämmelser.

Herrar Thyréns och Zetterstrands rättskänsla hafva i alla fall
 gifvit reservanterna rätt härutinnan, och de hafva båda funnit
 skälig anledning föreligga att taga afstånd från dessa skadestånds-
 bestämmelser. Särskildt det ena af dessa ändringsförslag, herr
 Thyréns, synes mig ganska tänkvärdt.

Den första anmärkning, som vi i reservationen mot dessa
 skadeståndsbestämmelser hafva gjort — och det är på samma
 gång hufvudanmärkningen och den som är afgörande — är, att
 de drabba arbetarnes och arbetsgifvarnes organisationer *olika*
 och arbetarnes organisationer *tyngre* än arbetsgifvarnes.

Herr justitieministern har icke kunnat förneka detta för-
 hållande, och det ligger ju också i öppen dag. Skada genom
 strejk är mycket svårare att på förhand beräkna än skada genom
 lockout. I regeln är den förra äfven mycket större i sin om-
 fattning än den senare. Skada genom lockout medför skyldighet
 att utgifva arbetslöner under viss tid, medan den skada, som
 uppkommer genom strejk, kan ha oberäknliga konsekvenser, så
 att ersättningen kan svälla ut till mycket svindlande summor.
 Detta ligger i sakens natur, och man kan svårigen göra något
 däråt, så länge det gäller skadeståndsskyldighet mellan arbets-
 gifvare och arbetare, alltså mellan dem som direkt vållat skadan.
 Men då det gäller att flytta öfver skadeståndsskyldigheten såsom
 påföljd för föreningar för medverkan och särskildt för under-
 stöd vid arbetsinställelse, får man icke vara blind för, att då
 flyttar man öfver påföljder, som verka *olika* på båda hållen. Nu
 menar herr justitieministern, att detta icke är så farligt och icke
 så mycket att fästa sig vid. Hufvudsaken är för honom, att
 den, som lider skada genom en obehörig arbetsinställelse, får sin
 fulla ersättning. Arbetsgifvaren kan i regel icke få sådan direkt
 hos arbetarna, ty hos dessa finnes ingenting att taga. Då går
 han till organisationen, och där kan han taga ut sin fordran till
 fulla beloppet.

Jag hade trott, att hufvudsyftet med dessa stadganden om
 organisationernas ansvarighet varit ett annat, nämligen att gifva
effektivitet åt lagen genom att stadga ansvarsåföljd för organisa-
 tionernas medverkan och understöd. Men herr justitieministern
 har tydligen varit af en annan mening.

Lag om
 kollektivafstäl-
 mellan arbets-
 gifvare och
 arbetare m. m.

(Forts.)

Lag om
kollektivavtal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

Emellertid vill jag säga mot detta, att då det gäller föreningarna, så är det icke längre fråga om aftalsbrott och påföljd af detta, utan det är fråga om påföljd af brott mot den *lagföreskrift*, som bestämmer att obehörig arbetsinställelse icke får understödjas. Och ett brott mot denna lagbestämmelse är lika förkastlig och lika straffvärd vare sig det sker af arbetsgifvarnes organisationer eller af arbetarnes. Hvad är det då för reson i att påföljden i ena fallet skall åtföljas af strängare ekonomisk påföljd än i det andra? Det bör vara lika påföljd i båda fallen och detta desto hellre, som hela detta skadeståndsinstitut är, såsom i motiveringen framhålles, bildadt efter mönstret af det danska botsystemet, hvarigenom det får ett slags kriminell karaktär, en karaktär af straffpåföljd. Och att enahanda förseelser böra förskylla lika straffpåföljd, därom torde alla vara ense.

Saknaden af regress och af bestämmelser om fördelning af skadeståndet mellan föreningarna hafva anmärkts såsom tekniska brister i skadeståndsbestämmelserna. De hafva naturligtvis icke den sociala betydelse som de andra bristerna, och jag vill icke upptaga tiden med att närmare ingå på dessa frågor, ehuru jag får bekänna, att jag icke blifvit öfvertygad af justitieministerns invändningar. Särskildt vill jag med afseende på justitieministerns försäkran, att en regress redan enligt nu gällande rättsgrundsatser i dylika fall kan förekomma, säga, att detta knappast öfverensstämmer med de praktiska juristernas uppfattning ute i landet. Och jag skulle för min del icke våga tillråda en organisation, hvilken förfrågade sig, om den borde anhängiggöra process för återbekommande af skadeståndet af t. ex. de arbetare, som fått understödet, att göra detta.

En annan principiell anmärkning mot dessa bestämmelser är den, att det icke finnes något skäl att stadga strängare ansvar för *organisationer* af denna art än för *enskilda personer*, som göra sig skyldiga till samma förseelse. Här om säger justitieministern: jo, det skola de hafva, därför att organisationerna hafva så stor makt. De bestämma arbetsvillkoren; det är de, som besluta, om arbetsstridernas igångsättande, och de besluta, om understöd skall lämnas eller icke. Det sista är icke riktigt, ty det är fackförbundens *styrelser*, som besluta om understöd skall lämnas eller icke, och icke fackförbunden själfva. Emellertid må det vara riktigt i öfrigt. Men då frågar jag: Är det förhållandet, att styrelserna hafva stor makt och stort inflytande, någon *rättsgrund*, på hvilken kan stödjas en strängare behandling i skadeståndsafseende? Hvarför skall en och samma otillåtna handling vara fri från påföljd, om den begås af enskild person, men föranleda skadestånd, om den begås af förening? Lagöfverträdelsens beskaffenhet och verkan är ju i båda fallen densamma. Och då herr justitieministern vidare framhåller, att hvarje organisation, som lämnar understöd till en obehörig arbetsinställelse, härigenom gör sig

till part i den ekonomiska striden och följaktligen får finna sig i skadeståndspåföljd, så gäller ju detta i lika grad om enskild person, som lämnar understöd i dylika fall. Äfven denna gör sig på samma sätt till part i striden. Men för honom stadgas ingen påföljd.

*Lag om
kollektivafstäl
mellan arbets-
givare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Slutligen hafva vi anmärkt, att det är obilligt att göra föreningarnas kassor ansvariga för otillättna och lagstridiga åtgärder af deras styrelser. Vi hafva påpekat, att exempelvis fackförbundens kassor bestå af insamlade medel, tillhörande medlemmarna i fackförbunden, som bestå af fackföreningarna i en yrkesgren inom hela landet. När det uppstår en otillåten strejk på ett ställe, är det icke fackförbundet eller dess medlemmar, som bestämma, om det skall lämnas understöd eller icke, utan det är styrelsen, som gör detta på eget bevåg. Nu innebär lagen, att, när föreningens styrelse på detta sätt genom understödande af otillåten arbetsinställelse gjort sig skyldig till ett lagstridigt förfarande och därigenom har orsakat skada, så är det icke *styrelsen*, som skall betala skadan, utan det är medlemmarnas i föreningen kassa, som skall tagas i anspråk för den saken. Denna lagens ståndpunkt förefaller så mycket mer orättvis och oriktig, som detta icke kan hindras ens genom bestämmelser, som stadga, *förbud* mot understöd till obehöriga strejker. Om styrelsen öfverträder förbudet, så sker detta icke på dess egen risk utan på föreningens. Fackförbundets medel utgöra ett slags försäkringsavgifter, som arbetarna betala för att trygga sin existens i striden mot arbetsgifvarna. Det är dessa avgifter, som man kastar sig öfver, för att erhålla godtgörelse för styrelsens lagöfverträdelse. Saken blir ännu mer upprörande om man betänker, att styrelsens obehöriga understödsåtgärd i sig innebar ett förskingrande af fackförbundets medel. Det är föga rimligt att, därför att styrelsemedlemmarne själfva sakna medel att godtgöra skadan, låta denna betalas genom ännu ett grepp i fackförbundets kassa.

Herr justitieministern finner detta vara billigt och riktigt. Han säger, att det är någonting, som gäller i allmänhet i afseende å föreningar — att de få stå för hvad styrelserna göra. Och detta har ju sin riktighet, när det är fråga om föreningarnas ansvar för af styrelsen träffade *afstäl*. Men att det gäller såsom allmän regel, att, om styrelsen i en förening öfverskrider sin befogenhet och gör sig skyldig till lagöfverträdelse, det icke är styrelsen själf, som är ansvarig för den skada, som uppstår härigenom, utan föreningen, *det* tillåter jag mig att betvifla och bestrida. Någon dylik regel finnes i hvarje fall ännu icke uttalad i vår lag — detta är det första förslaget härtill.

Jag kan icke hjälpa, att jag måste bestämdt vidhålla den uppfattning, att dessa skadeståndsbestämmelser äro principiellt *oriktiga* samt *opraktiska* i mycken hög grad. Och hvad kanske

Log om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

lika illa är, de icke blott *medgifva* utan rent af *inbjuda* till kringgående.

Emellertid är, såsom jag nämnde, den allra viktigaste synpunkten med afseende å dessa bestämmelser, att de verka olika åt de båda hållen. Och det bör vara afgörande. När det var fråga om absolut förbud för sympatistrejker och sympatilockouter, så anförde herr justitieministern såsom ett hufvudargument mot detta absoluta förbud, att det komme att *verka olika* för arbetsgifvarne och arbetarne, och detta utgjorde för honom fullgiltig anledning att motsätta sig ett dylikt förbud. Alldeles detsamma gäller emellertid med afseende å dessa skadeståndsbestämmelser. Men här synes denna olika verkan icke hafva tillmätts samma betydelse. Och ändå finnes det flera andra utvägar, att trygga lagens efterlefnad, utvägar, som ur rättvisans synpunkt äro mer tillfredsställande, och som också försökts i utlandet. Hvad man på förhand kan vara viss om är, att dessa bestämmelser komma att af *arbetarna* uppfattas såsom *partiska* och *orättfärdiga* samt komma att i deras ögon åt lagen gifva en prägel af *klasslag*, i detta ords allra sämsta bemärkelse. Men då är det också klart, att lagens hela syfte är *förfelat*. En *fredslagstiftning* kan aldrig ernås genom *klasslagar*. Då kan den aldrig verka såsom en fredslagstiftning. Tror man, att man kan göra någonting på det sättet för freden på arbetsfältet, så är det en fullständig illusion.

Om jag skulle tillåta mig en allmän karakteristik af utskottets förslag, så står det efter min mening fast, att å ena sidan gifver det ett visserligen ringa skydd, men dock ett *skydd* för arbetsfreden, genom förbud mot arbetsinställelser under kollektivafstalets giltighetstid, men å andra sidan, gifver det genom sympatilockoutens legalisering anledning till ökade faror för arbetsfreden. Det lagfäster vidare ett ojämnt maktförhållande, och det innehåller orimliga och obilliga bestämmelser om föreningarnas skadeståndsskyldighet.

Jag har den lifliga öfvertygelsen, som under utskottsarbetet har blifvit allt mer och mer befast, att ett antagande af denna lag i det skick, som den föreligger enligt utskottets förslag, skulle vara en verklig olycka för landet. Och jag kommer därför att, hvad själfva utskottsforlaget vidkommer, utan den ringaste tvekan rösta för afslag.

I den kritik, som jag nu lämnat rörande 8 och 9 §§ i utskottets förslag, har i hufvudsak herr Zetterstrand instämt. Äfven han är af den meningen, att § 8 med dess legalisering af sympatistriderna icke är antaglig. Äfven han har funnit att bestämmelserna om föreningarnas skadeståndsskyldighet äro obilliga och därför böra ändras eller borttagas.

Vi liberala reservanter hafva icke sett någon möjlighet att kunna göra någon ändring i dessa lagförslagets kardinalbestämmelser. Vi hafva saknat nödigt underlag för ändringsyrkanden

i väckta motioner, och vi äro dessutom af den öfvertygelsen att en ändring af dessa förslagets hufvudpunkter förutsätter en grundlig omarbetning af så väl denna som öfriga i samband därmed framlagda lagförslag, för hvilken omarbetning hvarken nödig tid eller erforderlig utredning funnits. Vi hafva därför måst inskränka oss att yrka afslag. Herr Zetterstrand har emellertid vågat sig på hvad vi icke vågat. Han har försökt att taga bort dessa bestämmelser och på det sättet få utskottsförslaget mera antagligt.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Det återstår då att se, i hvad mån han har lyckats därvidlag. Det vore ju i och för sig ganska öfverraskande, om det skulle kunna gå så lätt och ledigt att ändra ett viktigt och omfattande lagförslag genom att helt enkelt blott amputera bort ett par af de viktigaste bestämmelserna i förslaget. Det ligger så nära till hands, att det hela icke kommer att hänga ihop. Hvad man än må säga om dessa regeringens lagar, måste man gifva dem det erkännandet, att lagarna äro ett systematiskt helt: bestämmelserna i de olika lagarna hänga tillsammans och gripa in i hvarandra. Och därför har det nog sina faror och svårigheter att endast taga bort några bestämmelser.

Herr Zetterstrand har emellertid icke haft annan utväg. Han har också saknat motioner såsom underlag för sitt ändringsförslag, och han har därför fått inskränka sig att amputera i stället för att föreslå ändringar.

Den första anmärkningen, som jag anser måste göras mot herr Zetterstrands förslag, är, att då han tager bort 8 §, så tager han bort det lilla fredsvärde, som finnes i regeringsförslaget, nämligen det förbud mot arbetsinställelse, i följd af tvist mellan kollektivafstalets parter, som där finnes. Det är mycket möjligt, och det har antydts äfven i vår reservation, att man vid en blifvande lagstiftning måhända får resignera på denna punkt och afstå från ett dylikt förbud. Men man vill dock noga öfverväga saken, innan man gör detta. Det är dock ett fredsvärde, som offras, och detta vill man icke göra utan tvingande skäl. Men när herr Zetterstrand gjort detta offer, har han naturligtvis gjort det för att få valuta. Och det är den valutan, som jag anser, att han icke fått. Hvad som är anmärkt mot detta förbud är, att det förbjuder de relativt små och mera sällsynta striderna i anledning af rättstvister och i och med det samma legaliserar de stora och farliga, samhällsvådliga sympatistriderna. Herr Zetterstrand stryker 8 § och hoppas därigenom få bort legaliseringen. Men han har därvid förbisett, att legaliseringen fortfarande kommer att finnas kvar i lagen i fråga om vissa arbetstvister, där den är ännu mera uttryckligt och klart angifven, än uti 8 § i kollektivafstalslagen. Herr Zetterstrand har således icke fått den valuta, som han velat hafva, då han stryker 8 §. Han har i stället kommit därhän, att legaliserin-

*Lag om
kollektivaf-
talt mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

gen icke blott kvarstår i fråga om sympatistriderna, utan utsträckes till arbetsinställelser i anledning af rättstvister. Ty lagen om vissa arbetstvister innefattar en allmän legalisering af arbetsinställelser, från hvilken förbudet i 8 § kollektivaf-talslagen gör ett undantag för rättstvister. Borttages denna paragraf utan ändring af den allmänna bestämmelsen, blir denna gällande jämväl för rättstvisterna.

En annan konsekvens utaf herr Zetterstrands ändringsförslag, som han icke själf har dragit, är att arbetsdomstolen, som med borttagandet af 8 § komme att så att säga sväfvä i luften, måste bortfalla eller utbytas mot någon annan anordning. Hvad är grunden för arbetsdomstolen, om icke just det, att man förbjudit parterna att genom maktåtgärder söka pressa hvarandra till uppgörelse. Det måste då anvisas en annan utväg för tvisternas slitande, och det är för sådant ändamål man inrättat arbetsdomstolen. Tager man bort förbudet, så blifva förhållandena i detta afseende desamma, som de äro nu i dag. Man kan hysa ganska stora tvifvel, huruvida arbetsdomstolen, äfven under förutsättning, att förbudet kvarstår, vore riktigt lämpligt och väl organiserad. Man har tyckt, att arbetsdomstolen fått alltför juridisk prägel, och att den är en alltför tung, dyr och stor apparat. Men dessa betänkligheter blifva mycket större, om förhållandena icke blifva ändrade, utan man fortfarande står i samma läge som hittills. Och man kan också fråga sig: hvad skall arbetsdomstolen då få att göra? Det är visserligen en hel mängd tvister, rörande hvilka det står i lagen, att arbetsdomstolen skall döma, och hvilka nu tillhöra de allmänna domstolarna. Men om rättstvisterna fortfarande som hittills få afgöras genom påtryckningsåtgärder, kommer antagligen domstol att anlitas för deras afgörande i lika liten utsträckning som hittills varit fallet. En del af tvisterna komma att afgöras af parternas förliknings- och skiljenämnder, en del genom förhandling och uppgörelse, en del genom strid. Endast i undantagsfall kommer arbetsdomstolen att anlitas. Så vidt jag känner, har under de senaste åren blott en enda tvist af sådan beskaffenhet, som skulle tillhöra arbetsdomstolen, dragits inför domstolen, nämligen det bekanta målet mot typografernas fackförbund.

Jag tror därför, att herr Zetterstrand rycker undan hela platformen för arbetsdomstolen eller åtminstone en väsentlig del däraf — det är en konsekvens af hans förslag. Herr Zetterstrand tager vidare bort skadeståndsbestämmelserna beträffande föreningarna i kollektivaf-talslagen, men bibehåller dem i lagen om vissa arbetsaftal och dock gäller det, att i det allra närmaste alla de anmärkningar, som drabba dessa bestämmelser i lagen om kollektivaf-tal, äga samma giltighet i fråga om skadeståndsbestämmelserna i lagen om vissa arbetsaftal. Det är alldeles på samma sätt i båda fallen, nämligen så, att bestäm-

melserna drabba tyngre arbetarnas organisationer än arbetsgivarernas, äro strängare mot föreningar än mot enskilda personer, och göra föreningsmedlemmarnas hopsamlade medel ansvariga för styrelsens obehöriga understödsåtgärder. En nödvändig konsekvens af herr Zetterstrands ståndpunkt är således, att dessa bestämmelser borttagas äfven där herr Zetterstrand vill bibehålla dem. Eljest skulle det inträffa, att en arbetsinställelse, som stode i strid mot kollektivafval, finge saklöst understödjas af organisationerna, medan en arbetsinställelse, som vidtagits utan iakttagande af varnetid eller med kränkning af personliga arbetsafval, icke finge understödjas vid äfventyr af skadestånd.

Dessa inkonsekvenser i herr Zetterstrands förslag kunna emellertid undvikas genom borttagande af andra kapitlet i lagen om vissa arbetstvister. Men äfven under denna förutsättning möter en stor betänklighet mot herr Zetterstrands förslag, en betänklighet, som herr justitieministern för öfrigt vidrört i den kungl. propositionen, och hvilken jag tror har sina ganska goda grunder. Herr Zetterstrand har så att säga tagit bort huggtänderna i lagen, ty de ligga just i paragraferna 8 och 9, och han har antagligen föreställt sig, att sedan han tagit bort dessa huggtänder, skulle lagen vara oskadliggjord i dessa afseenden. Men tomrummen äro kvar, och det kan mycket lätt hända, att praxis låter det växa nya tänder i dessa tomrum. Det är nämligen så, att om man tager bort § 8, så säger lagen om kollektivafval visserligen ingenting om rättsverkningarna af kollektivafvalet i fråga om parternas rätt till arbetsinställelse, men därmed är icke sagdt, att de ha rätt att göra sådan inställelse. Det beror på huru rättsdoktrinen och praxis utveckla sig i fråga om kollektivafvalets rättsverkningar i den riktningen. Men därom veta vi ingenting, ty detta beror till stor del på utvecklingen i utlandet, hvilka teorier och grundsatser, som komma att tillämpas af den blifvande arbetsdomstolen eller af de allmänna domstolarna, om arbetsdomstolen icke kommer till stånd. Och vi veta icke heller någonting om, hvilka skadeståndsgrunder, därest de ifrågavarande bestämmelserna tagas bort ur lagen, kunna komma att i praxis tillämpas gent emot föreningarna. Vårt skadeståndsinstitut är ganska flytande och stadt i oafbruten tillväxt med lån från utlandet, och det är alls ingenting otänkbart, att, äfven om dessa bestämmelser borttagas, äfven om således herr Zetterstrands förslag antages, vi möjligen en vacker dag kunna stå inför en arbetsdomstolens dom, som dömer en organisation, som understödt en arbetsinställelse, till skadeståndsskyldighet, oaktadt det varit fråga om en rättstvist eller kanske till och med en sympatiinställelse. Skillnaden mellan att taga utskottets förslag och att taga herr Zetterstrands förslag skulle, om man tänker på detta perspektiv, blifva den, att det i förra fallet dock är Konung och Riksdag, som ha bestämt påföljden och stiftat lagen, medan i

Lag om kollektivafval mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.
(Forts.)

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

det senare fallet denna lagstiftning öfverlättes åt arbetsdomstolen, hvilket är mycket farligt och mycket vidtutseende. Därför är det nog alldeles nödvändigt, att man icke nöjer sig blott med att taga bort dessa bestämmelser; det måste bli andra och begränsande bestämmelser i stället, så att man är fri från de konsekvenser och de faror, jag här påpekat.

Men härtill kommer ytterligare en omständighet, som är af synnerligen stor vikt vid bedömande af herr Zetterstrands reservation, och det är frågan: Hvilken möjlighet föreligger för, att denna reservation skall kunna bli Riksdagens beslut? Herr Zetterstrand säger själf: »De ändringar, jag föreslagit, äro så viktiga, att jag icke är sinnad att pruta af en hårsman på dem; § 8 måste bort och andra momentet i § 9 måste bort; några jämkningar på andra villkor kan jag icke vara med om.» Om man nu, för att få detta förslag konsekvent genomfördt, måste, förutom att man antager de af herr Zetterstrand direkt föreslagna ändringar, taga bort en väsentlig del af andra kapitlet i lagen om vissa arbetstvister och hela lagen om arbetsdomstol, då har en ganska stor stympning blifvit vidtagen i regeringens förslag, hvilka dock blifvit i sin helhet antagna af Första kammaren. Huru tro herrarna, att det då skall gå vid en sammanjämkning inom utskottet? Tro herrarna, att det finnes ett uns af möjlighet till, att utskottet skall hemställa till Första kammaren, att den måtte biträda Andra kammarens beslut? Paragraferna 8 och 9 äro båda viktiga, och vid en sammanjämkning kommer gifvetvis linjen att gå just däremellan, och vidare vet man icke, huru man inom utskottet kommer att styra och ställa med de alla öfriga ändringar, som följa af herr Zetterstrands förslag. Det finnes alltså absolut ingen utsikt för, att herr Zetterstrands förslag kan gå rent igenom, och man vet icke, hur det kan se ut, när det kommer tillbaka efter en sammanjämkning. Om utskottet då gjort en sammanjämkning, om hvars rättvisa i och för sig ingenting kan sägas, utan om hvilken man måste erkänna, att den är tekniskt riktig, då har man mycket svårare att afslå det förslaget, huru otillfredsställande vi än kunna finna det vara, än om man nu afslår herr Zetterstrands förslag med ens. På dessa skäl anser jag, att herr Zetterstrands förslag icke kan komma under allvarligt öfvervägande.

Det andra positiva förslag, som nu föreligger, förutom utskottets förslag, är det af herr Thyrén antydda ändringsförslaget. Innan jag närmare ingår på detsamma, vill jag säga, att det i viss mån öfverraskar mig, att herr Thyrens anförande, hvars första del innebar en så synnerligen nedgörande kritik öfver utskottets förslag med dess lydelse af § 8, dock mynnade ut i ett yrkande, som, därest det bifölles, med all sannolikhet komme att lämna det resultat, att just den af utskottet föreslagna

lydelsen af § 8 blefve Riksdagens beslut — den utsikten är åtminstone sannolikare än någon annan.

Herr Thyréns senast framkastade tanke innebär, om jag fattat den rätt, att man visserligen skulle antaga § 8 i vanlig ordning, det vill säga tills vidare eller för beständigt, men dock så, att under de första fem åren af lagens giltighetstid skulle paragrafen mera närma sig regeringens förslag eller, tror jag, ännu mera den så kallade Jönköpingslinjen; den skulle innebära ett förbud äfven mot sympatistrejck, men med rättighet för parterna att under dessa fem år göra förbehåll om rätt till dylika strider, för att sedan efter de fem åren öfvergå i den rena Refvingelinjen. Hvad de första fem åren angår, står herr Thyréns förslag så nära utskottets och regeringens förslag, att jag fruktar, att det i den delen högst väsentligt örabbas af den kritik, som han själf riktat mot regeringens förslag. Förslaget i det skicket får emellertid blott en kortare giltighetstid, och dess egentliga och definitiva innebörd är en Refvingelinje med absolut förbud mot sympatistrider, och det är som sådant jag nu ber att få skärskåda förslaget.

Jag vill då för det första säga, att man ju kan hysa olika meningar om Refvingelinjens möjlighet och lämplighet. Somliga anse, att den är möjlig och praktiskt användbar, andra ha sina stora tvifvel om den saken. Men frågan är, om det icke under alla förhållanden är betänkligt att fästa det absoluta förbudet mot sympatistrider på en så bräcklig ställning som kollektivaf-talet, såsom herr Thyrén här föreslagit. Ty kollektivaf-talen kunna knappast bära upp ett sådant förbud. Om det är något, som är visst, är det den saken, att arbetsgifvarna, det må vara med rätt eller orätt, likväl öfver en bank äro öfvertygade om, att de *behöfva* sympatilockouten. Att fästa det absoluta förbudet mot sympatistrider vid kollektivaf-talet är att göra arbetsgifvarna obenägna för kollektivaf-tal. Det är att förstöra kollektivaf-talet. Vill man få fram det absoluta förbudet mot sympatistrider, måste man således göra det oberoende af kollektivaf-talen; det får icke endast bero på, huruvida parterna äro bundna af kollektivaf-tal eller icke. Så förhåller det sig emellertid icke med herr Thyréns förslag, och detta är enligt min mening en mycket allvarig anmärkning mot detsamma.

Herr Thyréns förslag innebär den rena Refvingelinjen, men med ett mycket starkt betonande af arbetsdomstolens rättighet att gå öfver hela skalan från noll upp till hela skadestandsbeloppet. Den bestämmelsen kallar herr Thyrén för regeringens bakport, och det må vara riktigt, att det är regeringen, som öppnat denna bakport, men det är intet tvifvel om, att icke herr Thyrén med sitt resonemang gjort den mycket bredare och högre, än hvad regeringen någonsin tänkt, att den skulle blifva. Regeringen har menat, att detta skulle vara en bestämmelse,

*Lag om
kollektivaf-tal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Lag om
kollektivavtal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

som medgaf, att domstolen toge hänsyn till subjektiva och, efter hvad vi i dag ha hört, äfven delvis objektiva förhållanden, som kunna verka mildrande och föranleda nedsättning af skadeståndsbeloppet och till och med alldeles befria från ansvar, men jag tror icke, att meningen någonsin har varit, att denna domstolens befogenhet att fritt bestämma skadeståndsbeloppet skulle kunna användas såsom en faktor att bygga arbetsgifvar- och arbetarpolitik på. I själva verket förefaller det äfven mig, som om det principiellt måste anses mycket betänkligt att i lagen stadga ett absolut tvingande förbud mot sympatistrider med den underförstådda meningen, att, så snart det är skäligen anledning till att de kunna betraktas som något slags nödvärn, då får man utan ansvar börja sådan strid. Något sådant är nog utan exempel i lagstiftningen, och jag tror för min del, att det icke är tillräckligt att här införa en sådan princip. Och hur skulle det ställa sig i den praktiska tillämpningen? Parterna skulle, när de besluta sig för en sympatistrid, hafva att på förhand för sig klargöra, huruvida arbetsdomstolen kommer att finna åtgärden hafva karaktär af nödvärn eller icke. Men sådant är absolut omöjligt att på förhand beräkna. En sympatilockout, som tilläfventyrs är börjad under sådana förhållanden, att den bör anses som fullt befogad, kan under omständigheternas tryck sedermera utvidgas under förhållanden, som föranleda arbetsdomstolen att anse åtgärden öfvervägande obehöflig. De faktorer, på hvilka arbetsdomstolen kommer att grunda sitt omdöme i dylika fall, tillhöra vid arbetsinstitullernas igångsättande framtiden och kunna icke på förhand beräknas. Lagens förbud mot sympatistrider kommer därför säkerligen att i regel verka såsom absolut förbud, hvilket ju också utan tvifvel är riktigt och i öfverensstämmelse med lagens mening. Den af herr Thyrén framställda teorien om nödvärn synes mig icke utan vidare vara tillämplig på de ekonomiska stridernas område. Och för öfrigt förefaller det, som om parternas rörelsefrihet icke skulle vara tillräckligt be-
tjänt med rätt till sympatiåtgärd blott i *nödvärnsfall*. En sympatiåtgärd lär nämligen kunna vara i sig befogad och af omständigheterna motiverad utan att precis behöfva hafva karaktären af nödvärn.

Jag tror därför, att denna herr Thyrens tanke knappast låter sig i praktiken realiseras.

Men hvad som i fråga om detta förslag kanske är ännu viktigare, är att — såsom vi väl måste medgifva — det icke är någon möjlighet att kunna drifva igenom i Första kammaren ett förslag till sådan lydelse af 8 §, äfven om det skulle antagas i denna kammare. I närvarande stund saknar alltså herr Thyrens förslag aktualitet.

Af de föreliggande positiva förslagen är det alltså endast två, som äga någon möjlighet att kunna genomföras. Det ena

är utskottets förslag och det andra är herr Zetterstrands. Det är dessa förslag vi hafva att väga och pröfva. Och då frågar jag mig: för hvems skull skola vi taga dessa lagar, hvilka, efter hvad som blifvit påpekadt, utan tvifvel ha ganska stora brister och svagheter? De intresserade parterna äro tre stycken: arbetarna, arbetsgifvarna och samhället. Arbetsgifvarna och arbetarna ha uttalat sig; de säga båda två, att de vilja icke veta af lagen, den gör dem ingen nytta. Hvarför arbetarna äro emot lagen, det veta vi ganska väl, och de hafva ganska goda grunder för sitt motstånd. De anse nämligen, att lagen icke gör dem full rättvisa. Arbetsgifvarna säga på samma sätt, de säga också: våra intressen äro icke tillräckligt tillgodosedda. Men om man ser på hvilka ändringar de föreslagit och när man vet, hvilka möjligheter de haft att inom utskottet få dessa ändringar genomförda, då ju förslag därom kunnat framställas i utskottet med det starka inflytande arbetsgifvareintresset där har, då tror man icke alldeles på, att det är de anförda skälen, som gjort, att de ställt sig så likgiltiga för saken — ty de ha verkligen icke brytt sig om att få genomförda de ändringar i förslaget, som de framhållit som önskliga. För min del tror jag, att arbetsgifvarnas afvisande hållning är fullt förklarad därmed, att de känna med sig, att de icke behöfva lagen. Hvad de behöfva är sympatiloockouten och ingenting annat. Och den ha de redan förut, och lagen ger dem ingenting därutöfver. Arbetsgifvarna äro den starkare parten och den starkare behöfver aldrig lagens hjälp. Därest lagförslagen nu falla, så tror jag, att det nästa gång blir arbetarna, som själfva komma att begära lagstiftning på detta område, och icke arbetsgifvarna. Arbetarna komma att begära en lagstiftning just till skydd mot sympatiloockouten — det är utan tvifvel hvad som kommer att inträffa.

Af det sagda framgår, att denna lag hvarken kräfves af arbetarne eller arbetsgifvarne, och alltså icke behöfver antagas för deras skull. Frågan blir då den: skall man taga denna lag för samhällets skull? Och den frågan beror på, hvilken nytta samhället kan ha af de föreslagna lagarna. Ja, om vi se på utskottets förslag, hvad ger det samhället? Det ger samhället en reglering af kollektivaftalet, men, såsom det är påvisadt, en i viktiga delar *bristfällig* reglering. Det ger vidare förbud mot de relativt små och sällsynta striderna i anledning af tvist mellan kollektivaftalets parter och legalisering af de stora och farliga sympatistriderna; det lagfäster ett ojämnt maktförhållande på arbetsområdet. Det är hvad det förslaget ger samhället. Hvad ger då herr Zetterstrands förslag samhället? Det ger samhället om möjligt ännu mindre. Det ger också kollektivaftalets reglering, men en *ofullständig* reglering, det legaliserar både stora och små strider och lagfäster samma ojämma maktförhållanden.

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

*Lag om
kollektivafstäl
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

Det är således min bestämda mening, att icke heller samhällets intresse kräfver sådana lagar som de nu ifrågavarande, och att vi icke ha någon anledning att mot arbetarnas och arbetsgifvarnas protester tvinga på dem dessa lagar för samhällets egen skull.

Herr justitieministern framhöll, att man måste hafva exceptionella skäl för att äfven denna gång motsätta sig dessa lagförslag. Jag tror, att sådana skäl föreligga, och jag har den lifliga känslan, att man tar på sig ett mycket större ansvar, om man antar dessa lagar, än om man afslår dem och bidar något bättre. Det är ju beklagligt, att arbetet för arbetsfredens stärkande vid denna riksdag tydligen icke kommer att gifva något positivt resultat. Men det hade icke behöft vara så. Det fanns ett annat lagförslag i den kungl. propositionen, som hade mera fredsvärde än de öfriga lagarna sammantagna. Jag menar förslaget om förstärkning af förlikningsförfarandet genom inrättande af förlikningskommission. Det lagförslaget har tyvärr fallit i Första kammaren, och jag beklagar, att icke regeringen där lagt ner sitt stora inflytande för att rädda detsamma, i stället för att här i denna kammare kämpa en, efter allt att döma, hopplös kamp för att rädda de mindre värdefulla delarna af regeringsförslaget.

Vidare anförde:

Grefve R. Hamilton: Herr talman! Det var med synnerlig tillfredsställelse, som man i vissa kretsar i landet hälsade Andra kammarens beslut förlidet år, hvarigenom det då föreliggande förslaget till aftalslag afslögs. Man ansåg, att lagen lade i händerna på arbetsgifvarna inom industrien alltför starka vapen för att nedslå motståndarna eller arbetarna, och man fruktade för, att dessa senare skulle öfverföra striden från det område, där de blifvit slagna, på ett annat område, där de hade större utsikter att segra, eller på landtbrukets område. Emellertid längtade landet efter en lagstiftning, som kunde betrygga arbetsron och som kunde skydda samhället från de menliga följder, som en storstrejk och en storlockout medföra. Också uttalades det förlidet år i denna kammare, äfven af mig, den förhoppningen, att detta års riksdag skulle få motse en fredslagstiftning på detta område. Våra förhoppningar ha emellertid blifvit fullkomligt gäckade, ty i hufvudfrågan, nämligen rörande förbud mot sympatilockout och sympatistrejk, framträder lagen i ungefär samma skepnad som förlidet år. Lagen kan visserligen förhindra strejker och lockouter i mindre omfattning och kan således vara till gagn för vissa industrier och för vissa kategorier af arbetare, men den innebär icke ett förbud mot de stora lockouterna och de stora strejkerna, som åstadkomma gungning i samhället och som under ett fåtal månader kunna tillintetgöra hvad åratals arbete har åstadkommit för landets utveckling.

Jag skall icke ingå i någon kritik af lagens detaljer, ty för mig är hvarje lagstiftning på arbetsområdet, som icke innebär ett förbud mot sympatilockout och sympatistrejck, fullständigt oantaglig.

Om det vore så, som herr Pettersson i Bjälbo håller före, att en strejk inom jordbruket eller en så kallad skördestrejck allenast skulle omfatta de arbetare, som äro bundna af kollektivaf-tal, så vore en sådan strejk af föga betydelse, men faran ligger däruti, att landtarbetarna, upprörda af en måhända orättvis lockout, göra gemensam sak med industriarbetarna för att komma åt samhället genom denna strejk, och att således strejken skulle omfatta ett större antal landtarbetare och skulle beröra icke allenast det stora jordbruket utan äfven de medelstora och små jordbruket, som sysselsätta arbetare.

Medan jag har ordet, ber jag att få frambara ett tack till herr justitieministern för hans välvilliga uttalande rörande den obligatoriska skiljedomen, och jag håller honom räkning för hans framsynthet därvidlag, att denna tanke må bli bärande för framtiden. Utskottet har emellertid såsom motiv för afslag på den obligatoriska skiljedomen anfört erfarenheter från Australien. Jag vet nu icke, om dessa erfarenheter äro tillräckliga att bygga på, då de icke sträcka sig längre tillbaka, och i hvarje fall äro förhållandena i Australien och i Sverige så skiljaktiga, att jag tror, att en jämförelse mellan dessa båda länder blir i alla fall haltande. Det säkraste sättet att åstadkomma arbetsro inom ett land är emellertid för visso att biträda tanken på obligatorisk skiljedom, och jag tror, att redan nu denna tanke skulle kunna förverkligas på åtskilliga arbetsområden inom vårt land. Vi ha den redan genomförd på frivillighetens väg på ett område, nämligen i fråga om de enskilda järnvägarna, i förhållandet mellan järnvägarna och deras personal, och för så vidt jag vet ha de senare domarna, som denna skiljedom fällt, varit enhälliga och tillfredsställt båda parterna. Jag skall emellertid icke drifva frågan längre i dag. Jag vill icke trötta kammaren med att utveckla detta spörsmål. Jag vet, att det återkommer till kammaren och möjligtvis blir i en framtid dess beslut. Jag har emellertid trott, att det hade varit tid att redan nu begära en utredning af detta spörsmål, och en sådan begäran har jag för den skull äfven framställt i min motion.

I frågans nuvarande läge ber jag endast, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Gripenstedt: Herr talman! I föl tillhörde jag, ehuru efter mycken tvekan, dem, som röstade för utskottets sammanjämningsförslag i den föreliggande frågan. Jag gjorde det under färskt intryck af 1909 års stora arbetsstrider och emedan jag på nära håll sett de svåra verkningar, dessa strider hade

*Lag om
kollektivaf-tal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

såväl för arbetare som arbetsgifvare; jag gjorde det uti arbetsfredens intresse, ty jag trodde, att freden skulle gagnas af denna arbetslagstiftning. Emellertid hafva förhållandena sedan dess blifvit ändrade. På arbetsfältet har det varit relativt lugnt, oaktadt vi icke kommit längre med lagstiftningen och då det icke tycks vara någon fara i dröjsmål, vill jag för min del hellre se tiden an, till dess en lucka i vissa förarbeten blifvit fylld, och till dess det visat sig mera intresse hos de af denna lagstiftning närmast berörda parterna.

Här har från flera håll talats om arbetsförhållandena inom jordbruket. De två hufvudtalarna, som berörde detta ämne, äro båda från Skåne, nämligen herr Thyréu och grefve Hamilton. Nu kan det ju hända, att denna sak ter sig annorlunda i Skåne än i de flesta öfriga delar af Sverige. Det är möjligt, att förhållandena mellan industri- och jordbruksarbetare där äro mera sammanblandade, så att dessa förhållanden lämpligen skulle kunna regleras af en gemensam arbetsaftalslag. På många andra ställen i Sverige är det en annan lag, som skulle mera fylla behovet för jordbruket, nämligen en speciell tjänsteaftalslag. Uti den kommitté, som upplöstes 1909, veta vi, att det gjordes förarbeten till en särskild tjänsteaftalslag lika såväl som till den mera omfattande lagen angående vissa arbetsaftal, hvilken sedermera legat till grund för Kungl. Maj:ts proposition.

Jag tror, att härvidlag som så många andra gånger det gamla ordspråket kan besannas, att genvägar äro senvägar. Om icke kommittén blifvit upplöst, är det sannolikt, att vi i närvarande stund skulle stått närmare en lösning, än hvad vi göra nu, både i fråga om kollektivafstalslagstiftning och speciellt i fråga om den del af lagstiftningen, som jag nyss talade om. Alla torde vara ense därom, att den gamla tjänstehjonsstadgan är fullkomligt antikverad. I fråga om jordbruket skulle det utan tvifvel vara af det allra största intresse såväl för arbetstagare som arbetsgifvare, att en tidsenlig tjänsteaftalslag, där rättigheter och skyldigheter vore rättvist afvägda, komme till stånd, och det är äfven för att denna brist i förslagen skall bli afhjälpt, som jag för närvarande intager en afvaktande ståndpunkt. Det har visserligen sagts, att bristen skulle kunna suppleras efteråt, om blott de nu föreliggande lagarna antagas, men hur den suppleringen skulle ordnas, vet man ej. Det afgörande skälet för mig att nu förena mig med de reservanter, som yrka afslag, är emellertid, att denna viktiga fråga synes mig icke höra lösas i misstroendets tecken, och det torde väl knappast kunna bestridas, att hvarken arbetare eller arbetsgifvare, om lagarna i dag antagas, skulle skänka dem sitt förtroende.

Det är hufvudsakligast på den grunden, herr talman, jag nu ber att få yrka afslag.

Herr Schotte: Herr talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig ett par repliker, närmast till min ärade vän från utskottet, herr Pettersson i Bjälbo. Han yttrade, att jag skulle hafva sagt, att jag icke alls var med om något skadestånd för tryggande af arbetsaftalet. Jag tror ej att jag uttryckt mig så illa; har jag gjort det, borde han förstätt, att jag ej menade, att jag afvisade *hvarje* stadgande om skadestånd. Den reservation, som jag med flere afgifvit framhåller, att det är föreningarnas skadestånd *i det skick som bestämmelserna därom nu föreligga*, jag vände mig mot. Det var sålunda alldeles opåkalladt att framföra mig och herr Lindqvist i frihet på rännarebanan för att taga reda på, hvilken som gått längst i yrkandena på frihet för fackföreningarna från skadestånd.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gäfvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Herr Pettersson slutade med att anmärka på, att våra ståndpunkter i år och i fjol voro olika. Den, som med uppmärksamhet läst reservationen, bör fullt förstå och fatta de delvis olika synpunkter, som lagts på lagförslaget i år, mot hvad förhållandet var i fjol. Bägge åren ha vi syftat till att få *goda* och möjligast ofarliga förslag. Herr Pettersson vet också — och jag har påpekat det förut — att det icke var på *vårt* motstånd i fjol, som man då icke kom till något positivt resultat, utan det var på Första kammarens afvisande af femärgiltighetstiden, en utväg, som jag fortfarande tror vore att rekommendera för att få lagbestämmelserna på försök, i afbidan på att förhållandena på detta område så stadgats, att en definitiv lag kunde komma till stånd. Svårigheten att bedöma de rätta linjerna torde ha växt för kammaren efter herr Zetterstrands och herr Thyréns olika uttalanden och förslag.

Vi utskottsreservanter ha blott pekat på *en* utväg, när vi talat om förhållandena i Österrike och Nederländerna som möjliga att efterfölja, en mycket ofullkomlig väg visserligen, men möjlig, om man icke kan komma till resultat på andra vägar. Men vi framhålla också, och det mera som en primär fordran, att en undersökning bör ske, huruvida det icke är möjligt att vidkommande sympatistriderna komma till en linje mellan regeringsförslaget och »Refvingelinjen». Det har nu herr Thyréns närmast försökt göra, ehuru det torde vara uppenbart för hvar och en, att den linjen behöfver ytterligare utredning och öfvervägande, innan den kan slås fast.

Vi kunna lugnt hänvisa till, att det är *vi*, som ådagalagt den största fredskänslan på detta område dels genom att i fjol förorda »Refvingelinjen», ehuru den befanns vara omöjlig att föra igenom, och dels genom att i år försöka drifva igenom förlikningskommissionen i enlighet med regeringsförslaget, hvilket förslag innebär stora fördelar för arbetsfreden.

Herr Thyréns förslag äro bemötta af en föregående talare. Jag tror, att vi kunna vara ense om, att de innehålla mycket

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

att taga vara på och mycket af intresse att utreda; men jag är också öfvertygad om, att svårigheterna äro mycket stora att nu, så att säga på rak arm, taga bestämmelserna, sådana som herr Thyrén ifrågasatt dem. Att öfverskåda konsekvenserna på ett så ytterst inveckladt område af desamma torde vara synnerligen svårt. Det torde vara omöjligt att drifva en femårsbegränsning, med afseende å rätt att igångsätta sympatistrider, som herr Thyrén tänkt sig. Det visade sig i fjol, att en begränsning af lagens giltighetstid var omöjlig att genomföra, låt vara att den då var vidsträcktare, enär den afsåg hela kollektivafstalslagen. Det är också klart, att vid en sammanjämkning af kamrarnas olika beslut det icke skall vara möjligt att få igenom de ändringar i både 8 och 9 §§. som vi för vår del i så fall skulle anse oeftergifliga. Det är därför säkrast och lämpligast att låta förhållandena mogna, och att man en annan gång, när lagstiftningen på detta område åter kommer upp, får öfverväga de olika möjligheter, som i anledning af herr Zetterstrands och herr Thyréns förslag kunna ifrågasättas. Det är min öfvertygelse, att intet af dessa förslag, med eller utan större eller mindre förändringar, kan genomföras, för så vidt det icke föreligger i en *regeringsproposition* och med den utredning, som endast kan genomföras i sammanhang med en sådan.

Det är märkligt, att de två talare, som här yrkat på ett positivt beslut, stå på motsatt ståndpunkt. Herr Zetterstrand vill *förtunna* lagen, herr Thyrén vill *utveckla* lagen. Det är tydligt, att de två polerna äro oförenliga och omöjligen kunna leda till resultat. Jag tror därför, att alla skäl tala för, att kamraren tar sig ytterligare betänketid på det här föreliggande lagstiftningsområdet. Jag tror, att försiktigheten bjuder, att man icke inlåter sig på några mellanvägar, som här äro föreslagna, vägar, som uppenbarligen icke nu kunna föra till fullt tillfredsställande resultat. Det är min förhoppning, att det inom en icke alltför aflägsen framtid skall visa sig möjligt att, åtminstone delvis, åter upptaga flere viktiga frågor på arbetsafstalsområdet, och att dessa då skola få en mera tillfredsställande lösning än genom antagande af något nu föreliggande förslag är möjligt. Jag yrkar, herr talman, fortfarande afslag på utskottets förslag och bifall till herr Löfgrens m. fl. reservation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar! Det som egentligen föranledt mig att nu begära ordet, är till att börja med det anförande, som herr Gripenstedt här höll och däri han äfven ställde sig på en rent negativ ståndpunkt, huvudsakligen på den grunden, att här skulle vi först och främst för jordbrukets räkning behöfva en reviderad modern tjänstehjonsstadga. Nu är det väl så, att inom jordbruket finns det faktiskt för närvarande och kommer det väl

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

alltid att finnas två slag af aftal: det ena, som kommer det rent personliga tjänsteförhållandet mycket nära, det som afser en längre tid, och det andra det, som afser mera kortvarigt arbete. Nu ha vi en lag, låt vara att den är omodern och att den behöfver revideras, men vi ha en lag för tjänsteförhållanden och för de långvariga aftalen, men ingen som helst lag för de kortvariga aftalen inom jordbruket, och jag får bekänna, att jag ännu icke har hört någon enda af dem, som motsatt sig lagförslagen, åtminstone i detta sammanhang framvisa någon befogad anmärkning mot den lag om enskilda arbetsaftal, som här i förslag föreligger, eller angifva, hvad som skulle göra den så olämplig som lag för jordbruket. Saken ställer sig helt enkelt så, att vi behöfva reformer i en lag, som vi ha, och vi behöfva en lag för ett område, där vi icke ha någon. Om nu en lag för det område, där vi icke ha någon lag, föreligger möjlig att taga, skall det då vara skäl i att afslå den i dess helhet, därför att vi icke på samma gång kunna få revision af den andra lagen? Jo, säger man, eljest undanskjutes denna revision. — Nej, det tror jag ej på. Just därför att dessa båda lagar träffa in på olika områden, kommer alltid ett behof att stå kvar äfven af reformer i lagstiftningen på det område, där de långvariga arbetsaftalen användas, eller där arbetet kommer in under tjänstehjonsförhållandet. Det behöfvot står alltid kvar och kommer att drifva fram den revisionen, vare sig den nu ifrågasatta lagstiftningen tages eller icke. Det skälet för ett afslag håller nog icke.

Eftersom jag tagit ordet, skulle jag också vilja säga ett par ord i anledning af andra föregående talares yttranden. Det skall icke bli vare sig långt eller mycket. Det har slagit mig, att i liberala samlingspartiets ledamöters reservation man i år gjort ett så starkt uttalande om sympatilockoutens alldeles oemotståndliga verkningar. Detta deras uttalande står här nu ganska egendomligt mot det uttalande, som förefinnes i en reservation vid särskilda utskottets utlåtande vid föregående riksdag. Det är förresten ett uttalande af herr Schotte, ur hvilket jag citerar följande: »Jag vågar emellertid tro, att sympatilockouten såsom vapen i kampen om lönevillkoren är åtskilligt öfverskattad; äfven såsom hot har den sin bestämda begränsning. Den är äfven för arbetsgifvarne ett farligt stridsmedel, som måste användas med stor behärskning och skicklighet. Genom några hetsporrar kan den lätt spränga eller ansenligt försvaga arbetsgifvarnes organisationer; dess makt som hot förslöas om den kommer för ofta i bruk. Under en plötsligt inträdande högkonjunktur kan den lätteligen helt misslyckas och därmed för en tid framåt skada arbetsgifvarnes ställning och politik gentemot arbetarne.» När man sista året hade den synen på sympatilockouten och dess betydelse, en syn som för öfrigt är ganska riktig, så förstår jag icke, hur man detta år kan komma och säga, att den är ojäm-

Lag om
kollektivafstal
melan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

förligt öfverlägsen, och att den alltid kommer att så förblifva, oberoende af konjunkturerna, såsom just herr Sandström gjort så starkt gällande.

(Forts.)

Det väsentliga i den liberala reservationen är emellertid dess anmärkning mot skadeståndsbestämmelserna i den kungl. propositionen. Denna anmärkning går ut på, att skadeståndet skulle drabba ojämnt, att det skulle taga arbetarna och deras kassor hårdare, än hvad det toge arbetsgifvarne. Ja, jag har ju berört det där förut, men jag kan icke underlåta att tillägga en sak. Om man vill, att en påföljd skall drabba de båda sidorna jämnt, så kan man väl icke mena, att påföljden skall på öret vara densamma, om den ena parten bryter, eller om den andra bryter. Vill man det, då får man naturligtvis gå på det rena bötes-systemet; då blir påföljden absolut lika, naturligtvis inom den vanliga ramen för bedömande af skuld, sådan som vi hafva den genom latitudsystemet. Man menar ju icke velat kriminalisera dessa förhållanden; man vill hålla sig till skadeståndet som påföljd. Det är ju för öfrigt också det riktiga; och därför har man lagt det mildrande elementet, det som skall göra att ansvarigheten blir skälig och rimlig och billig ur alla synpunkter, i arbetsdomstolens hand och just på den punkten gifvit sådana garantier, att talet om ojämnhet väsentligen förlorar sin betydelse.

Ja, jag skall icke uppehålla diskussionen längre. Jag kan icke underlåta att beklaga, om äfven denna gång det hela skulle sluta med ett negativt resultat. Det är så mycket mera att beklaga, som jag icke tror, att man kan säga, att frågan därigenom ens fallit framåt. De, som nu yrka på och åstadkommit detta negativa resultat, hafva ju, såvidt jag förstår, icke kunnat framlägga några som helst riktlinjer, efter hvilka man skulle kunna tänka sig en framtida lösning.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag begärde egentligen ordet med anledning af herr Schottes yttrande. Han tyckte icke om min kritik angående liberala samlingspartiets ställning. Jag får säga, att jag suttit här och hört diskussionen från liberala samlingspartiets reservanternas sida hela dagen, höll jag på att säga; men jag har ännu icke kommit under fund med hvad liberala samlingspartiets reservanter vilja. Jag har i det fallet icke kommit till det allra minsta resultat.

Jag påvisade under förmiddagens debatt, att förra året höll liberala samlingspartiet på Refvingelinjen och den begränsade giltighetstiden. Nu har man öfvergifvit den positionen, och i fråga om § 8 säger man, att här är det mycket svårt att fatta någon ståndpunkt; men man *har* icke heller fattat någon ståndpunkt, utan man står där i vida fältet och vet icke alls hvad man vill. Hvad så beträffar den begränsade giltighetstiden, så har man öfvergifvit den i år. Refvingelinjen, som man höll på

i fjor, den har man också öfvergifvit i år. I år tycks man hafva koncentrerat sig på skadeständsbestämmelserna. I fjor höll man på dem, i år icke; men några andra skadeständsbestämmelser, något nytt i den vägen, någon fast position, det har man icke kommit med. Hvad skall man säga om en sådan ställning? Jag kan icke se, att det är någon ställning alls, såvidt jag kan bedöma saken.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Nu säger herr Schotte, att här skall det bli nya riktlinjer, rent bord. Ja, mina herrar, här kan bli rent bord; men hvar äro de nya riktlinjerna? De herrar, som påyrka att det skall bli rent bord, borde väl ge nya riktlinjer för en förnyad undersökning och en förnyad pröfning, som herrarna påyrka. Men då herrarna påyrka förnyad undersökning och pröfning och visa på det resultat, som man möjligen skall komma till, så är det det resultat, som förefinnes i Nederländerna och Österrike; och när man ser efter i boken, som handlar om kollektivafstal i utlandet, så finner man, att i Nederländerna och Österrike det knappast finnes några kollektivafstal alls. I Österrike finnes nämligen icke något nämnvärdt kollektivafstal, och i Nederländerna endast så mycket, som motsvarar två paragrafer i vår kollektivafstalslag, om hvilka paragrafer det icke råder någon meningskiljaktighet. Man påvisar sålunda, att den stora undersökning, som man skall sätta i gång, den förnyade pröfningen, den skall resultera i ett fullständigt negativt resultat. Är det ett sätt att gå fram och förklara sig vilja något? Nej, det är det samma som att säga: vi vilja icke hafva någon lagstiftning här. Det kunna herrarna lika gärna säga rent ut som att gå krokvägar.

Herr Schotte anmärkte under förmiddagens debatt, att då vi oupphörligen yrka på ett positivt resultat, detta hade blifvit ett slagord. Ja, när man efter en långsam kommittéutredning, efter 2 års riksdagsdebatter säger, att nu böra vi väl komma till ett positivt resultat, då säger man, att det är ett slagord; men kan man säga, att det är ett slagord att fatta en positiv ståndpunkt, då äro herrarna i båda fallen här icke mäktiga att fatta vare sig det ena eller det andra. Jag kan icke fatta något annat än att slagorden äro på herrarnas sida och icke på vår.

Sedan vill jag säga ett par ord gentemot grefve Hamilton. Han talade om den stora faran för vårt jordbruk. Jag påvisade under förmiddagens debatt, att denna fara kunde existera endast för en mycket liten del af vårt jordbruk, på den grund att, såsom vi finna af hushållningssällskapens redogörelse öfver jordfördelningen i Sverige, 90 proc. af Sveriges jord ligga i bruk mellan 1 och 40 tunnland och att öfver denna gräns ligger ett mycket stort antal smärre egendomar, där en sådan farlig strejk icke gärna kan förekomma, och där man kan säga att den är praktiskt taget omöjlig. Under sådana förhållanden kan fara föreligga endast för en ytterligt ringa procent, kanske 5 procent,

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifnare och
arbetare m. m.*

af all Sveriges jord och kan naturligtvis icke beräknas drabba andra än en och annan större godsägare eller en och annan storbonde. Några andra kan det praktiskt sedt icke beröra, för så vidt jag förstår.

(Forts.)

Nu är det i det stora hela bra besynnerligt, att här skall man stifta en lag, som i första hand skall gälla industrien. Inom industrien förekomma kollektivafstal för omkring 300,000 arbetare; inom landtbruket förekomma kollektivafstal för omkring 300 arbetare. Således, för hvarje arbetare i landtbruket, som arbetar under kollektivafstal, kommer det 1,000 arbetare i samma ställning inom industrien. Är det icke då bra orimligt att påstå, att, då vi gå att formulera den kanske viktigaste bestämmelsen i denna lag, vi skola säga, att vi skola fästa större afseende vid landtbruket i detta fall än vid industrien? Ty något sådant påstår man verkligen enligt mitt förmenande.

Beträffande sedan den obligatoriska skiljedomen, så är det en sak, hvarom man i utskottet varit så godt som enig om, att den vägen vilja vi icke beträda. Grefve Hamilton framhåller, att den obligatoriska skiljedomen redan finnes i vårt land inom vissa yrken; vi skulle sålunda ha den vid de enskilda järnvägarna och inom typografyrket. Men jag vill säga, att detta är icke obligatorisk skiljedom i den mening, som grefve Hamilton anförde, utan det är en frivillig skiljedom: parterna hafva sins emellan själfva enat sig om att tvisterna skola afgöras genom obligatorisk skiljedom. Men den skiljedom, som grefve Hamilton vill införa, det är det australiska systemet, det vill säga det system, som innebär, att staten skall taga hand om och reglera alla löner, och att de enskilda parterna icke skola hafva någon-ting alls att säga till om. Det är ett experiment, som är synnerligen farligt på hvilket område som helst; och skall man välja något område för att experimentera i dessa saker, så tror jag, att bland alla områden landtbruket väl är det olämpligaste. Att göra hela den svenska moderneringen till ett experimentalfält för grefve Hamiltons förslag, det tror jag icke någon i denna kammare vill vara med om. Det skulle enligt mitt förmenande vara att tvinga in oss i en tvångströja, under hvilken vi skulle kvävas. Jag tror, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om grefve Hamilton lyckades få igenom sina idéer att göra det svenska jordbruket en sådan otjänst. — Det skulle vara ännu mycket mera att säga om denna obligatoriska skiljedom; men det vore alltför tröttande att höra alla invändningar mot den anordningen. Det har påvisats, att icke ens i Australien har man vågat sig på att i fråga om landtbruket använda sig af denna obligatoriska skiljedom. Den förekommer där inom industrien, men icke inom landtbruket. Här har grefve Hamilton föreslagit en annan väg, nämligen att göra början med landtbruket; men, som sagdt, det tror jag vore synnerligen olyckligt.

Beträffande herr Gripenstedts anförande, så vill jag icke beröra det nu. Han talar om tjänsteaftalslagen, aftalskommittén, arbetsaftalslagen och sådant. Jag blir nog i tillfälle i ett annat sammanhang, nämligen då vi komma att behandla arbetsaftalslagen, att något uppehålla mig vid den saken och vill därför icke för tillfället upptaga kammarens tid därmed. I alla fall tycker jag, att det är litet egendomligt, att på grund af att det icke nu finnes någon tjänsteaftalslag här, på den grunden yrka afslag å kollektivaftalslagen. Man *kan* ju tänka sig det, men jag tycker, att den anledningen är något sökt för tillfället.

*Lag om
kollektivafstol
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m.m.*
(Forts.)

Herr Lindqvist: Ja, herr talman, det är endast ett missförstånd, som allas vår vän herr Pettersson i Bjälbo gjort sig skyldig till i ett föregående anförande, som jag vill rätta. Jag vill emellertid i förbigående säga, att det ju icke är så underligt, att herr Pettersson, såsom han nyss sade, icke kan förstå det liberala partiets ställning, då han kan göra sig saker till en sådan missuppfattning, som gaf sig uttryck i hans förra anförande. Han försäkrade nämligen inför kammaren med ganska stor tvärsäkerhet, att jag förra året skulle hafva yrkat afslag på det då föreliggande lagförslaget, emedan däri då fanns inryckt en bestämmelse om föreningsrätten, men att jag i år yrkat afslag af den anledningen att dylikt stadgande saknas i det nu föreliggande förslaget.

Jag skall nu be att få i kammarens minne återkalla lydelsen af det föreningsrättsstadgande, som fanns i 1910 års förslag. Det lydde: »Ej må i kollektivafstol stadgas förbud för arbetsgifvare eller arbetare att tillhöra förening, som i 1 § afses, eller skyldighet för arbetsgifvare eller arbetare att uteslutande eller företrädesvis ingå arbetsaftal med dem, som tillhöra dylik förening. Har sådant förbehåll skett, vare det ogillt». Jag skall icke läsa upp den återstående delen af den paragrafen. Den säger ännu klarare ut, att det ju här icke kan i ringaste mån vara tal om föreningsrättsbestämmelser, det vill säga något skydd för föreningsrätten. Vi fäste då i fjol med all skärpa uppmärksamheten på, att vi i detta stadgande, sådant det i lagtexten var formuleradt, icke kunde se ett spår af föreningsrätt. Af den anledningen kunde vi då icke tillstyrka dess antagande, och detta så mycket mera som det i hela denna paragraf lågo inrymda bestämmelser, som för oss måste verka högst ofördelaktiga.

Det är ju ytterst förklarligt, att vi icke kunde annat än med tillfredsställelse hälsa den omständigheten, att Kungl. Maj:t ur det nu föreliggande förslaget lyft ut det stadgande, som innefattades i § 9 i fjolårets förslag. Men det är ju icke af den anledningen, som vi i år rest krafvet på att frågan om föreningsrätten först skall afgöras, innan lagen om arbetsaftal får genomföras. Det är andra motiv, som göra sig gällande såväl i motionen

Lag om
kollektivofstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

och reservationen som i de anföranden, hvilka från vår sida blifvit hållna, och de skälen — det tror jag herr Pettersson i Bjälbo får erkänna — äro af helt annan art än de, som enligt hans förra anförande hos oss skulle föreligga. Det vore nog lämpligt, om i dessa diskussioner, och jag vill säga detta särskildt till herr Pettersson, han ville vara litet försiktigare, då han citerar och då han försöker angifva partiets och personers ståndpunkter i saken, därvidlag är det nödvändigt att hafva så trängt in i frågan, att man icke gör sig skyldig till så stora felgrepp, som hans anförande enligt mitt förmenande innehöllo.

Herr Schotte: Herr talman! Jag måste säga några ord med anledning af att herr justitieministern hedrat mig med anförande af ett citat ur min reservation till särskilda utskottets yttrande i fjol. Den återopade reservationen var afsedd att häfda »Refvingelinjen», en linje, som jag fortfarande, såsom jag förut förklarar, anser vara den lyckligaste, om den kunde genomföras. Hvad jag då angående sympatilockouterna uttalade, som justitieministern nu citerat, hänförde sig närmast till de mindre lockouterna, lockouter af mindre omfattning; men jag uttryckte i reservationen också den mening, att masstriderna vore de farligaste för samhället och att lockouten kunde bli ett fullt verkamt medel för arbetsgifvarnas intressen, när den blef storlockout, när »största delen af landets kroppsarbetande befolkning eller så stor del, som vid hvarje tillfälle är möjligt, utestänges från arbete och drifves till nöd och umbäranden». Jag uttalade sedermera under diskussionen i kammaren den mening, att förhållandena nu för tiden vore sådana, att arbetsgifvarna voro absolut taget de öfverlägsna, och att de kunde genomdrifva hvilka villkor med afseende å arbetarnas löneförhållanden som helst. Och jag tillade då: »när alla arbetsgifvarna eller landets alla arbetsgifvare, praktiskt taget, sammansluta sig i en eller flera fullt samverkande organisationer, då är fara för att de enväldigt och ensamma skrifva lagarna för arbetarna i löne- och arbetsförhållanden med lockoutens och storlockoutens vapen». Slutligen antydde jag också, att den verkliga jämvikten först då något så när inträdde, när praktiskt taget *alla* arbetare i landet vore på samma sätt organiserade i gemensamma eller med hvarandra samverkande organisationer, och slöt med: »först då kan man säga, att den faran är undanröjd, som eljest föreligger, att arbetsgifvarna med sin lockout skola kunna genomdrifva hvilka villkor de helst önska; och ändå är det möjligt, att arbetsgifvarna likväl bli de starkare». Min ställning till lockouten som maktmedel torde därmed vara klar.

Grefve R. Hamilton: Herr Pettersson i Bjälbo håller envist före, att vid en eventuell skördestrejk skulle endast de större

arbetsgifvarnas arbetare deltaga. Erfarenheterna från Skåne tala dock ett helt annat språk. Under den stora s. k. landt-arbetarrörelsen i denna provins för några år sedan voro mina arbetare icke organiserade, men däremot var det en stor del af de mindre och medelstora jordbrukens arbetare, som voro med i organisationen.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m.m.*
(Forts.)

Herr Pettersson i Bjälbo framhåller också omöjligheterna af obligatorisk skiljedomslag i Sverige. Vet herr Pettersson, hur den lagen skall se ut? Jag har just sagt, att förhållandena i Australien icke lämpa sig i Sverige, och jag har endast begärt en utredning i hvad mån och på hvad sätt en dylik lag skulle vara lämplig här i Sverige.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen proposition först på godkännande af utskottets förslag till förevarande paragraf samt vidare på afslag å berörda förslag; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i lagutskottets förevarande förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets förslag till nämnda §.

Voteringen utvisade 93 ja, men 122 nej, hvadan kammaren afslagit utskottets förslag till paragrafen.

Ordet lämnades härefter till

Herr Schotte, som anförde: Herr talman! Med anledning af utgången af voteringen om paragraf 1 anhåller jag, att kammaren ville besluta sådan ändring i föredragningsordningen, att de följande paragraferna i kollektivafstalslagen icke behöfva hvar för sig föredragas, utan få anses afgjorda genom utgången af voteringen om § 1, samt att vid behandlingen af lagförslaget om arbetsdomstol § 1 måtte föredragas och på resultat af beslutet i fråga om denna paragraf må bero, huruvida de följande

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

paragraferna, hvar för sig, skola göras till föremål för beslut, så att, därest § 1 äfven i den senare lagen skulle falla, öfriga paragrafer icke behöfva föredragas utan jämväl anses afslagna.

(Forts.)

Denna hemställan bifölls af kammaren.

I enlighet härmed framställde herr talmannen proposition beträffande återstående delar af ifrågavarande lagförslag; och afslog kammaren jämväl i dessa delar utskottets förslag.

Vidare upptogs till behandling det under punkten 1) b) upptagna *förslaget till lag om särskild domstol i vissa arbetstvister.*

§ 1 föredrogs. Därvid anförde:

Herr Schotte: Herr talman! Under återopande af den reservation, som är anförd till lagförslaget om särskild domstol i vissa arbetstvister, och med hänsyn till den motivering, som där föreligger, anhåller jag att få yrka afslag på hela detta lagförslag och nu närmast på § 1.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner dels på godkännande af utskottets förevarande lagförslag i dess helhet, dels ock på afslag därå, blef lagförslaget af kammaren afslaget.

Utskottets hemställan i punkten 1) föredrogs nu; och förklarades densamma vara besvarad genom kammarens beslut angående de däri afsedda lagförslagen.

Det vid punkten 2) fogade *förslag till lag om vissa arbetstvister.*

Sedan 1 § föredragits yttrade:

Herr Schotte: Herr talman! Mina herrar! Det förslag, som nu föredragits, är i allt väsentligt detsamma, som enade kamrarna i fjol, ehuru det föll vid sammanjämkningen. — Jag frånser nu de sista paragraferna i förslaget, som äro mera fristående. Nu har förslaget rönt det öde i Första kammaren att, förutom att kombineras med de öfriga lagarna, det också blifvit afvisadt i en kardinalpunkt, nämligen den som rör den *permanenta förlikningskommissionen*. Det är egentligen med afseende på denna institution, som utskottet, å ena sidan, och reservationerna, med Kungl. Maj:t å sin sida, å den andra skilja sig åt. Motståndet mot denna förlikningskommission har sin reella grund i arbetsgifvareföreningarnas och utskottets, jag må säga en smul paniska, förskräckelse för allt, som befaras ha något samman-

hang med den obligatoriska skiljedomen och den allmänna opinionens uppfattning. Jag tror, att denna förskräckelse fått sitt kanske mest pregnanta uttryck i det föredrag, som är förut här omförmäldt, af Svenska arbetsgifvareföreningens verkställande direktör herr von Sydow vid allmänna diskussionsmötet inom nämnda förening den 11 mars i år. Han yttrade därvid följande: »Kommer det i spetsen för denna kommission en energisk och maktlysten man, kommer han otvifvelaktigt att utföra det allra största inflytande på lönepolitiken här i landet. För att icke beskyllas för bristande konsekvens är det antagligt, att han söker för sig fastställa vissa allmänna grunder för minimilönerna inom de olika industrierna, närmast då för grofarbetare. Antagligen kommer han därvid att betjäna sig af den statistik rörande lefnadskostnaderna på de olika orterna, som är under utarbetande inom kommerskollegium. Kommer han så till en viss beräkning om hvad som bör vara den lägsta förtjänsten för arbetarna å de skilda orterna i riket och söker konsekvent genomdrifva denna uppfattning, så lider det föga tvivel om att i de flesta fall, åtminstone för arbetsgifvaresidan, han drifver sin vilja igenom.» Jag är öfvertygad, att det uttalandet innehåller åtskillig öfverdrift. Därest nu verkligen en blifvande förlikningskommissions medlingsförslag, hvilket det tillkommer båda parterna att antaga eller frökasta, skulle erhålla en verkan, som kunde ge det någon slags karaktär af obligatorisk skiljedom, vore, såsom också i reservationen påpekats, detta förhållande uppenbarligen att tillskrifva en genom ådagalagd sakkunskap och opartiskhet förvärfvad auktoritet hos kommissionen. Utan stöd däraf torde ett inflytande, sådant som det af utskottet förutsatta, ej kunna i längden upprätthållas, vare sig inför den allmänna meningen eller gentemot parterna. Det är visserligen möjligt, att en viss oresonlighet och halsstarrighet från den ena eller andra partens sida ibland skulle kunna få uttryck i denna förlikningskommissions uttalanden och förslag, men parterna ha ju alltid full frihet att antaga eller förkasta de förslag, som kommissionen framlägger. Det finns dessutom den ytterligare garantien med afseende på dess förslag, nämligen den, att det skall vara i särskildt uppenbara och utredda fall, och då det synes gagna tvistens lösning, som ett offentliggörande af kommissionens förslag får äga rum; för dylikt offentliggörande skulle ju också erfordras enhälligt beslut inom kommissionen.

Jag tror för min del snarare, att kommissionen skulle komma att visa stor betänksamhet med afseende på sin lönepolitik, dels för att bibehålla sin auktoritet och dels till följd af svårigheterna att intränga i de olika yrkenas och industriernas möjligheter att komma ut med vissa lönesatser, hvilket allt måste mana till försiktighet. Där det är säkert, efter den utredning som skett, att obehörig lönepolitik verkligen bedrifves, där är det

*Lag om
kollektivafstäl
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

också i arbetsfredens verkliga intresse och för det framtida förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare godt, att en sådan politik afslöjas, ty den går igen, det glöder under askan och vederbörande önska taga revansch vid första ändring i konjunkturerna. Tyvärr har man också ofta sett, att genom parternas framställningar af en tvist en ensidig eller färgad framställning lätt kommer till synes; och det vore därför säkerligen också gagnande, om vederbörande visste, att en opartisk utredning, ett opartiskt omdöme, kunde i vissa fall i sinom tid förväntas genom förlikningskommissionen.

En dylik kommission har numera också blifvit så mycket nödvändigare därigenom, att tvisterna numera allt mer och mer *centraliserats*. Den nuvarande lagstiftningen om förlikningsmän i arbetstvister utgår från den lokalt begränsade arbetstvisten såsom det primära; men med den ökade sammanslutningen och centraliseringen af organisationerna å ömse sidor har hvad som förr var regel nu blifvit undantag; den lokala tvisten blir därför oftast signal till omfattande strider på arbetsmarknaden, och alla arbetsställen, alla skilda yrkesgrupper och arbetsklasser inom riket i sin helhet måste i den allmänna arbetsfredens intresse vid hvarje tidpunkt öfvervakas, om ett ingripande för medling i rätta ögonblicket skall kunna äga rum. De uppgifterna är det gifvet, att en permanent kommission, som står i regelmässig och nära samverkan med förlikningsmännen, *bäst* kan fylla. En tillfällig kommission kan svårigen tillfredsställa dessa behof på ett verkligen effektivt sätt och drabbas också af den anmärkning, som framställdes förra året mot en dylik tillfällig institution, nämligen den, att en sådans tillsättande icke borde göras beroende af »mera tillfälliga omständigheter.»

Jag tror därför, att man ser spöken på ljusa dagen, när man anser, att en dylik permanent förlikningskommission skulle vara så farlig. Det är just centraliseringen af politiken på det ifrågasvarande området, de stora massor och de stora områden, som indragas, hvilka framkallat krafvet på och gjort behovet af en dylik förlikningskommission kännbart. Äfven om man skulle få i spetsen för denna kommission en »energisk och maktlysten man», torde denne icke nöta sin tid och sina krafter på att söka reglera »hela lönepolitiken här i landet». Det vore sannerligen icke något tacksamt göra, och han skulle troligen snart bryta nacken af sig. Svårigheterna skulle torna sig skyhöga, och det skulle säkerligen icke vara någon lockelse för en än så liflig energi och än så omfattande maktlystnad att sväfvat ut öfver hela löneområdet. Mycket snart skulle han lära sig begränsningens konst och tvingas att gå från fall till fall.

Utskottets farhågor för, att en permanent förlikningskommission skulle försvaga betydelsen och kraften af förlikningsmännens verksamhet torde också höra till de farhågor, som icke

ha reellt berättigande. Hvarken förlikningsmännens pluralitet eller kommerskollegium eller Kungl. Maj:t har funnit några faror föreligga på förevarande område. Förlikningskommissionen har ju rätt att vägra att taga befattning med en tvist, som den icke anser vara af den omfattning, att den faller under dess befogenhetsområde; och kommissionens sammansättning blir också säkert sådan, att den lämnar nödiga garantier mot opåkalladt ingripande. Hela medlingsinstitutionen får genom förslaget ökad auktoritet och erfarenhet; och af hela denna medlingsinstitutionens medlemmar vill nog ingen äfventyra institutionen genom att ställa till kompetensvister eller genom att söka försvaga hvarandra inbördes. Arbetsbördan blir alltför stor, för att man ens skall kunna tänka sig, att den ene griper in på den andres område. Dessutom är det så, att det af Kungl. Maj:t skulle utfärdas särskilda instruktioner för både förlikningsmännen och förlikningskommissionen, och därigenom blir det tillfälle att träffa de närmare bestämmelser, som erfordras för att kompetensvister dem emellan icke skola ifrågakomma.

Det är ganska intressant att finna, hurusom alldeles samtidigt med att herr von Sydow höll sitt föredrag i arbetsgifvareföreningen den 11 mars 1911 och lyste förlikningskommissionen i sitt stora bann, så hade Berlinkretsen af den stora tyska föreningen för sociala reformer den 8 mars ett stort möte, därvid under liflig anslutning behandlades frågan om upprättandet af en stående förlikningskommission för tyska riket — ett *Reichseinigungsamt*. Inledningsanförandet där hölls af statsministern friherre von Berlepsch. Han framhöll därvid farorna för arbetsfreden i hela Tyskland af de nuvarande förhållandena och yttrade bland annat: »Det ständiga fortgåendet af arbetarnes och arbetsgifvarnes organisationer till centralorganisationer, omfattande vidsträckta områden, ja, hela riket, den växande solidariteten på båda sidor, som sträfvar att understödja de arbetsgivande eller arbetstagande yrkesförbunden i kampen om arbetsvillkor och som förer därtill att söka tvinga utomstående, af striderna oberörda fack till sympatistrejck eller sympatilockout», måste föranleda omsorger från statsmakternas sida till arbetsfredens främjande.

Han hänvisar till, att de tyska Gewerberichte, som ha vissa åligganden med afseende å förlikningar mellan arbetsgifvare och arbetare, ej vore tillräckliga, och att det framför allt behöfdes en enhetlig *högsta instans* för intressetvisters behandling; och han betonar kraftigt, att denna instans måste vara en *permanent* institution. Han påvisar vidare tydligt luckorna i det tyska förlikningsväsendet, först och främst saknaden af en instans, som är lagligen pliktig att, äfven utan påkallande af part och äfven innan en arbetsinställelse kommer till stånd, ingripa medlande, och vidare bristen på bestämmelser, som kunna tvinga en part

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

till inställelse och förhandling inför ett förlikningsamt. Han har dessutom samma mening, som utskottet förfäktat och som äfven jag anser vara den naturliga och riktiga, nämligen att det *Einigungsamt*, han föreslår, icke får verka som »en allmän regulator på arbetsvillkoren», men han hyser inga farhågor därför, och det i trots af, att han anser att detta Einigungsamt skall taga noga kännedom om och ständigt hålla sig å nivå med alla uppkommande stridigheter, arbetsförhållanden, dittills vanliga löner, arbetstid och öfriga arbetsvillkor för olika yrkesgrupper och öfver konjunkturläget i allmänhet. Det är ganska märkligt och intressant, att man i ett så viktigt industriland som Tyskland föreslagit att slå in på samma väg som den här hos oss föreliggande, och att de små farhågorna här hemma icke där ha någon genklang, utan ansetts böra vika för de stora synpunkterna och att detta vunnit det erkännandet från en så framstående förening som »Gesellschaft für sociale Reformen.» Det är tydligt, att det nu omnämnda tyska förslaget har samma syfte som förslaget hos oss om en förlikningskommission, nämligen att det för arbetsfredens upprätthållande framför allt är af vikt att få några, som hjälpa parterna vid deras sträfvanden att afgöra intressetvister, hvilka i allmänhet äro de, som framkalla de stora striderna. Enligt min mening föreligger just på detta område möjligheter, som, om de tillvaratagas, kunna bli af den största vinst för arbetsfreden och på hvilka man därför framför allt bör inrikta sig, när det gäller att lagstifta på arbetsområdet.

De ändringar, som föreslagits i reservationen vidkommande 12 och 13 §§, sammanhånga med vår uppfattning, att man ej ovillkorligen bör binda förlikningskommissionens verksamhet vid tvister, som angå slutandet af kollektivafstal, utan låta den omfatta alla frågor, som innebära synnerlig fara för arbetsfreden. Det är gifvet, att det i de ojämförligt flesta fall är sådana tvister om kollektivafstal, som det gäller för kommissionen att taga beaktning med. Men det föreligger säkerligen ingen fara, att äfven med den utsträckning, vi förordat, kommissionen i otid kommer att ingripa.

Beträffande de följande paragraferna i lagförslaget, 22—30, så har i reservationen berörts de skäl, som göra, att vi icke nu kunnat acceptera dessa förslag. Det torde icke nu vara nödvändigt att närmare ingå på dessa paragrafer. De innehålla i och för sig åtskilliga grundsatser, hvilka till sin innebörd kunna vara riktiga nog. De grundsatserna äro väl redan nu gällande, men det kan vara nyttigt att få dem fastslagna i lag.

Då medlingslagen blifvit sammankopplad med de öfriga lagarna genom Första kammarens beslut, så torde det icke vara stora förhoppningar om att i en blifvande sammanjämkning komma till något resultat med afseende å denna lag. För min del beklagar jag lifligt detta. Då jag emellertid tror, att det

ännu icke är alldeles uteslutet att komma till ett resultat vidkommande berörda lag, hemställer jag, att kammaren måtte antaga den reservation, som här blifvit afgifven af mig och mina medreservanter och som innebär antagande af en ny lag om medling i arbetstvister. Beträffande nu närmast § 1 yrkar jag bifall till reservationen, som i det afseendet innebär ett godkännande af Kungl. Maj:ts förslag.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Vid utskottets utlåtande i denna punkt finnes fogad en reservation af herrar Östberg m. fl. i Första kammaren. Däri hemställa de, att lagen om vissa arbetstvister må af Riksdagen antagas endast under förutsättning, att lagarne om kollektivafstal och om arbetsdomstolen vinna Riksdagens godkännande. Denna reservation är antagen af Första kammaren, och då nu lagarne om kollektivafstal och arbetsdomstal fallit, har Första kammaren sålunda afslagit denna lag. När Första kammaren afslagit denna lag, kan jag icke finna någon anledning för oss att gå in i debatt om de olika paragraferna i lagen, en debatt, som skulle bli långvarig, men icke leda till något resultat.

Jag yrkar därför afslag å § 1.

Herr Schotte: Herr talman! Jag vill påpeka, att jag tror, att en sammanjämkning mellan kamrarnes olika beslut möjligen icke är utesluten och att det därför kanske är oklokt att nu genast gå med på yrkandet om afslag å förevarande lagförslag.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Zetterstrand: När Första kammaren redan afslagit yrkandet om bifall, kan efter vanliga regler någon sammanjämkning icke äga rum.

Herr Lindqvist: Jag skall be att få uttala min från herr Schotte afvikande mening. Jag tror det vore olyckligt, om vi här i kammaren gäfvade uttryck för att en sammanjämkning vore möjlig efter det beslut, som Första kammaren redan fattat, enligt hvilket beslut man kombinerat ihop de tre lagarna.

Jag ber att få uttrycka min anslutning till den mening, herr Zetterstrand framfört.

Herr Pettersson i Bjälbo: Då en sammanjämkning under nuvarande förhållanden synes vara så godt som hopplös, så tjänar det icke mycket till att vidare yttra sig i frågan, men jag vill ändock yttra ett par ord till förmån för utskottets förslag. Beträffande medlingslagen, har den på åtskilliga håll från arbetarnas sida mötts utan större invändningar. Man har visserligen sagt, att förlikningskommissionen skulle blifva en ny husbonde,

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m.m.*

(Forts.)

men likvisst fogat sig i detta. Från arbetsgifvarens sida har man framfört ganska stora invändningar särskildt mot den stående förlikningskommissionen. Det har särskildt påståtts från Förstakammarhåll, att den innebure en inkörsport till den obligatoriska skiljedomen. Jag för min del har inom utskottet icke haft stora farhågor i det hänseendet. Jag har nämligen röstat för och uttalat mitt bifall för denna stående förlikningskommission. Men det finnes andra sidor af saken, som göra, att jag tror, att den anordning som utskottet föreslagit, nämligen anordning af en särskild förlikningsdomstol för hvarje särskild större tvist, skulle visa sig vara bättre och lämpligare än den stående förlikningskommissionen, och jag ber att med några få ord få motivera min ståndpunkt härvidlag. Man har först och främst framhållit, att då det finnes två instanser i förlikningsförfarandet, skulle den andra instansen ha den verkan, att den första sattes så att säga helt och hållet i skuggan, och både arbetsgifvare och arbetare skulle komma att tro, att förhandlingen inför förlikningsmännen vore allenast en tom formalitet, som man hade att öfverstöka så fort som möjligt, och att således tyngdpunkten skulle läggas hos förlikningskommissionen. Detta skulle verka därhän, att förlikningsmännens auktoritet i betänklig grad sänktes. En annan sak är den, huruvida medlemmarne i förlikningskommissionen komme att bibehålla sin auktoritet. Det har nämligen visat sig, att vid sådana skiljedomsuppdrag det måste vara en opartisk ordförande i skiljenämnden och att denne ganska snart får en sådan belastning, att han icke kan deltaga mer än en eller två gånger. Sedan blir han föremål för ovilja och misstroende från den ena eller andra parten, som icke fått, som de velat. Det är också därför mycket svårt att få någon person att åtaga sig denna uppgift. Om man tänker sig under sådana förhållanden en stående förlikningskommission, som skall af döma tvister oupphörligt och afkunna skiljedomar, som kanske ginge arbetarne emot, så ligger det ganska nära till hands att tänka sig, att arbetarne så småningom fatta misstroende till ledamöterna i denna stående förlikningskommission.

En annan sida utaf saken är den, att medlemmarne i denna stående förlikningskommission ha mindre förutsättningar att sätta sig in i de förhållanden, som råda vid hvarje speciell tvist, och att det därför kunde vara bättre att sätta in personer, som sitta inne med sakkunskap i hvarje förefallande arbetstvist. Då vore det större förutsättningar för att man kunde tränga ned djupare i hvarje sådan tvist och få till stånd mera uttömmande utredningar, än eljest vore fallet. Dessa förhållanden ha inverkat på mig därhän, att jag tror, att den anordning utskottet här föreslagit är att föredraga framför det förslag, som framlagts af Kungl. Maj:t. Emellertid torde vidare ordande i saken icke

båta till något, då ju någon sammanjämkning icke lär vara möjlig och något resultat därför icke torde kunna uppnås.

Emellertid skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m.m.*
(Forts.)

Herr Schotte: Då jag icke fått något understöd för mitt förslag, att kammaren skulle ingå i realitetsbehandling af förevarande lagförslag och då jag väl förstår, att svårigheterna för en blifvande sammanjämkning äro mycket stora, enär det villkor, Första kammaren fäst vid antagandet af detta lagförslag, icke blifvit uppfyllt, utan genom Andra kammarens beslut förfallit, skall jag be att få afstå från mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i § 1 och förena mig med herr Zetterstrands yrkande om afslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf, dels ock på afslag å samma förslag; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

Härefter gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr Schotte, som anförde: Herr talman! Med anslutning till den föredragningsordning, som bestämts för kollektivafstalslagen och domstolslagen, så skall jag äfven här be att få framställa samma yrkande, eller att i och med beslutet angående § 1 samtliga följande paragrafer i förevarande lagförslag måtte förklaras afslagna.

Vidare yttrade:

Herr Pettersson i Bjälbo: Då åtskilliga paragrafer i denna lag stå i det allra intimaste samband med paragraferna i lagen om vissa arbetsaftal, och då jag fortfarande hyser den förhoppningen, att en sådan lag skall af Andra kammaren antagas, så ber jag att få yrka återremiss på paragraferna 18, 23, 24, 25 och 26, för den händelse lagen om vissa arbetsaftal antages.

Herr Schotte: Herr talman! Då Första kammaren redan fattat definitivt beslut angående hela den nu föredragna lagen, så torde ett återremissyrkande icke tjäna något till, enär det endast skulle föranleda en anmodan från utskottets sida, att Andra kammaren äfven måtte fatta definitivt beslut. På grund häraf ber jag att få yrka afslag å herr Petterssons förslag och vidhålla mitt förra afslagsyrkande å lagförslaget.

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej.

Herr talmannen gaf propositioner på dels afslag å återstående delar af förevarande lagförslag, dels ock bifall till det af herr Petterson i Bjälbo under öfverläggningen gjorda yrkandet; och blef förstnämnda proposition med öfvervägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i punkten 2) förklarades vara besvarad genom de af kammaren nu fattade besluten.

Vidare upptogs till behandling det i punkten 3) innefattade *förslaget till lag om vissa arbetsafstal.*

Efter föredragning af 1 § anförde:

Herr Schotte: Herr talman, mina herrar! Då genom Andra kammarens beslut de tre föregående lagarna äro af Riksdagen afslagna, föreställer jag mig, att kammaren icke heller kan vara benägen att bifalla det nu föreliggande lagförslaget. Det tycks vara riktigt, att hela arbetsaftalsfrågan på en gång och i ett sammanhang ånyo bör upptagas till behandling.

Vi ha i vår reservation erinrat om, att den förnyade utredning, som Andra kammaren begärt genom antagaude af vår reservation till fjolårets särskilda utskotts förslag, i nu förevarande lag icke blifvit vederbörligen tillmötesgången. Visserligen ha hushållningssällskapens förvaltningsutskott haft tillfälle att yttra sig om fjolårets förslag, och ett flertal har begagnat sig därpå, hvarjämte vissa länsstyrelser afgifvit utlåtande i frågan. Men dessa förvaltningsutskott kunna knappast anses vara de rätta myndigheterna, ej ens hvad landtbruket beträffar. Och länsstyrelsernas yttranden får man icke fästa alltför stort afseende vid, då Konungens befallningshafvande på detta område måste anses sitta inne med mindre speciell erfarenhet än på åtskilliga andra områden. Att icke så många yttranden inkommit från de olika korporationer, som lämnats tillfälle att yttra sig öfver förslaget, är heller ingenting att förundra sig öfver. Det är ganska vanligt, att, med hänsyn till det sätt, hvarpå yttrandena infördras — genom meddelanden i länskungörelserna, hvilka icke nå så särdeles långt —, sådana yttranden mankeras.

Det är äfven så, att man kan hysa ganska olika meningar om hvad den utredning, som i allt fall skett, gifvit till resultat. Det är särskildt med afseende på frågan om betydelsen af den här ifrågasatta lagstiftningen för jordbruket, som uti yttrandena förekomma ganska divergerande meningar, hvilka meningar på en del håll fått uttryck, som peka på, att man finner lagförslaget på detta område för jordbrukets del mycket litet gagneligt.

I yttrandet från Jönköpings läns hushållningssällskaps för-

valtningsskott heter det sålunda: »Under sådana förhållanden skulle, hvad Jönköpings län vidkommer, den föreslagna lagen om arbetsaftal för närvarande icke vara erforderlig, förutsatt naturligtvis att med legostadgans ersättande af en ny lag om tjänsteaftal icke dröjer alltför länge.» Med förvaltningsutskottet har ett 50-tal jordbrukare instämt.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

I det yttrande, som är afgifvet af Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, finnes följande uttalande: »Det förutsättes visserligen uttryckligen i denna lag, att den ej skall ersätta, utan stå vid sidan af nuvarande legostadga eller en dess efterträdare, men då den nu gällande stadgan i fråga är i hög grad föråldrad, befarar utskottet, att lagen skall komma att få en vidsträcktare verkan in på legostadgans område än som därmed afsetts, och skulle så blifva fallet, är lagen i hög grad otillfredsställande. Utskottet håller bestämdt före, att skall en sådan lag antagas, bör det ske samtidigt med antagande af ny legostadga. Äfvenså är utskottet af den mening, att skall det lyckas erhålla en för jordbruksnäringen något så när tillfredsställande legostadga antagen af Riksdagen, bör det ske i samband och samtidigt med öfrig aftalslagstiftning.» Ungefär samma synpunkter framhållas af styrelsen för sörmländska landtmännens arbetsgifvareförening, som anser det »i hög grad önskvärdt, att jämte och samtidigt med nu föreliggande lagförslag frågan om legostadgans omarbetning löses.» Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott är af samma mening och anför, »att utskottet icke kommit till någon bestämd uppfattning, huruvida en sådan lagstiftning, som innefattas i de ifrågavarande lagförslagen, kan vara för jordbruket önskvärd eller behöflig.» Styrelsen för västmanländska landtmännens arbetsgifvareförening framställer en del detaljanmärkningar mot lagförslaget och slutar sitt yttrande sålunda: »Dock anser styrelsen i hög grad önskvärdt, att arbetsaftalen inom jordbruket fortfarande liksom hittills måtte baseras på legostadgan, vare sig den nuvarande eller en efter nu rådande förhållanden bättre afpassad sådan.»

Liksom vi förut häfdat och alltjämt häfda, att en lag om långa arbetsaftal framför allt är behöflig för jordbruksnäringen, säges från annat håll, att lagen, sådan den föreligger, skulle bli till nytta särskildt för jordbrukets arbetsgifvare. Att industrien icke behöfver lagen, det torde i allmänhet vara klart däraf, att dess arbetsförhållanden i stor utsträckning ordnas genom kollektiva öfverenskommelser. Det har mött, såväl i år som under fjolåret, synnerliga svårigheter att komma till rätta med en lagstiftning, som liksom den nu föreslagna sträcker sig öfver ett så stort område: den skulle gälla icke blott storindustrien, utan äfven mer eller mindre fasta anställningar i jordbruket, äfvensom handtverket. Hvad nu särskildt jordbruket beträffar, så är jag oförmögen att se, hvilka stadganden i lagen skulle vara af särskild

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.

(Forts.)

betydelse för denna näring. Jag har för min del icke kunnat få någon klarhet i den saken; inga svar ha getts på frågorna härom. Snarare är det flera stadganden, som påvisats såsom otjänliga för denna näring. De stadganden, som man särskildt åberopar såsom lämpliga för jordbruket, innehållas nu i lagen om vissa arbetstvister, men denna lag har genom kammarens beslut nyss fallit — och jag tror icke, att det är så farligt, att dessa bestämmelser, hvilkas innehåll i det stora hela måste anses vara någorlunda tillfredställande, om också, på sätt i reservationen framhållits, vissa anmärkningar däremot kunna framställas, ej nu bli i lag fastställda, då dessa bestämmelser ändock torde vara gällande. Jag torde därför kunna konstatera, att lagen om vissa arbetsaftal, sådan den nu föreligger, icke har någon särskild betydelse för *arbetsgifvarne* inom jordbruket. Men, säger man, det är heller icke syftet med lagen, utan denna är tillkommen för skyddande af *arbetarne*, framför allt de oorganiserade, och detta är dess egentliga karaktär. Jag medger, att åtskilliga bestämmelser innehålla en del regler och föreskrifter, som kunna vara af viss betydelse för arbetarne. Men anledningen, hvarför man egentligen åberopat sig på arbetarnes skyddande genom den här lagsiftningen, synes vara en sorts tro, att lagens antagande skulle främja individualismen på förevarande område, att lagen skulle stödja de oorganiserade arbetarne och förmå dem att icke ansluta sig till organisationerna. Den skulle sålunda verka hämmande på arbetarnes organisationssträfvande, och då man på en del håll har den uppfattningen, att detta skulle vara nyttigt och godt, tror man sig vinna ändamålet, åtminstone i väsentliga och viktiga delar, genom ifrågavarande lag. Jag tror för min del, att den uppfattningen icke är riktig. Jag tror, att de små regleringar i arbetarnes intresse af en del förhållanden, som ernås genom lagen, icke kunna få något inflytande på arbetarnes större eller mindre benägenhet att gå in i organisationerna. Ingen, som känner förhållandena, borde hysa den tron, att dessa små fördelar skulle ha en sådan märklig effekt. Det, som är det bärande och primära i hela arbetarnes sammanslutningssträfvanden, är, att arbetarne vilja vinna förbättrade lönevillkor och minskad arbetstid samt kanske också erhålla medinflytande vid arbetsvillkorens i öfrigt bestämmande. Skulle allt detta regleras genom lagen, kunde man, förutsatt, att det vore en fördelaktig reglering för arbetarne, kunna anse, att arbetarnes organisationssträfvanden finge en verklig stöt med lagen. Men en lag, som icke vill eller kan reglera dessa förhållanden, får icke något inflytande på de organisatoriska sträfvandena på ifrågavarande område, åtminstone icke något bestående sådant. Det, som drifver arbetarne in i organisationerna, är de direkta lönefrågorna samt hopp om att få bättre villkor i allmänhet och icke

de små frågor, som här blifvit så ofta framhållna såsom fördelaktiga och gynnsamma för arbetarne.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*
(Forts.)

För att de småfrågor, beträffande hvilka rättsligt skydd skulle beredas särskildt de oorganiserade arbetarne, skulle bli af egentlig betydelse, fordras, såsom också framhålls i reservationen, att det inrättas ett lokalt domstolsförfarande. Det har påpekats, att förslaget antagande tvifvelsutan skulle ge anledning till många hittills icke kända tvister, ej minst på grund af lagens sväfvande uttryck om och hänvisning till sedvänja o. s. v., men att det skulle blifva praktiskt taget omöjligt för arbetarne att bringa sina tvister inför de vanliga domstolarna med deras långsamma procedur, många instanser och relativa dyrhet. Den trygghet, som lagförslaget afser att bereda de organiserade arbetarne, finnes därför i själfva verket icke. Det blir fortfarande i realiteten beroende af arbetsgifvarnes goda vilja, om lagens bestämmelser uppfyllas. För att den skall få verklig effektivitet fordras ovillkorligen inrättande af lämpliga rättsorgan, något som icke här ifrågasatts, men som utomlands, vid regleringar på det här området, flerstädes blifvit tillgodosedt.

Det är också gifvet, att de oorganiserade arbetarne, då stadgandena i lagen i allt väsentligt äro supplerande, icke komma i någon sådan stark ställning gentemot sina arbetsgifvare, att de ha några särskildt stora möjligheter att drifva *sina* vilja igenom. I det fallet är en oorganiserad enskild arbetare alltid svagare än arbetsgifvaren; och under sådana förhållanden är allt beroende på arbetsgifvarens goda vilja att uppfylla lagen. Det blir sålunda i själfva verket samma friviltighet mellan parterna, som för närvarande råder utan lagstiftning.

Det har framställts åtskilliga detaljmärkningar mot lagförslaget, hvilka också visa, att detsamma behöfver undergå en hel del förändringar, för att man öfver hufvud taget skall kunna reflektera på detsamma. Jag vill icke uppehålla mig vid alla detaljmärkningarna. De äro berörda i herr Åkermans reservation, äfven om jag icke i allt kan instämma med honom. Det är emellertid lönlöst att med utskottets nuvarande sammansättning söka få fram ändringar, som skulle kunna leda till resultat.

Jag är öfvertygad om, att det är riktigast, att det nuvarande förslaget afslås och att hela frågan ånyo tages upp under annan synvinkel än den man här anlagt; och det skulle verkligen förvåna mig, om kammaren nu vore beredd att på det här området gå till ett resultat, då den icke varit det med afseende å de andra aftalslagarna.

Vi begärde i fjor en utredning rörande möjligheten att anordna en lagstiftning om enskilda arbetsaftal på det sätt, att man finge *en* lag för alla aftal inom jordbruket och *en* lag för öfriga näringar; kanske är lämpligare, att man ersätter legostadgan med en modern lag om tjänsteaftal såväl för jordbruket

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

som för andra mera personliga tjänsteaftal (t. ex. familjetjänarne) och sedan bygger upp en lag om det personliga arbetsförhållandet inom industrien och handtverket samt de näringar, som inrättat sig på ett mera industrimässigt sätt. Jag anser en utredning i nu berörda syfte vara billig att få, innan man öfverhufvud taget binder sig. En sådan utredning föreligger emellertid ej, trots hvad i fjor beslöts af Andra kammaren i sådant syfte.

Att herr justitieministern anser, att utredningen är bra, som den är, det är icke att undra på, det är helt förklarligt, men jag kan icke föreställa mig, att Andra kammaren i år skall frångå sin ståndpunkt från i fjol. Situationen är densamma nu som då, kanske snarare är den sämre, ty då hade man någon utsikt att få igenom de andra, mer eller mindre med denna sammanhängande lagförslagen — en sådan sammanjämkning försöktes ju också, ehuru densamma strandade — men det kan man förvisso icke få i år.

Jag tror, att kammaren handlar klokast och riktigast, om den nu afslår det föreliggande förslaget och aflåter den skrifvelse, hvarom reservanterna väckt förslag, en skrifvelse, hvarigenom man kunde få en utredning särskildt om huru aftalsförhållandena på jordbrukets område böra läggas. Genom afslag äfven i det nu föreliggande förslaget blir hela aftalslagstiftningen för i år undanskjuten. Annat återstår knappast i den nuvarande situationen.

Jag vågar därför, herr talman, yrka afslag på utskottets hemställan och förorda, att kammaren antager det förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t, som är framlagdt i den af herr Löfgren m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag yrkade återremiss för en stund sedan på vissa paragrafer i lagen om vissa arbetsaftal. Dessa paragrafer stodo i förra årets förslag till arbetsaftalslag och utgjorde då själfva kärnan af hela lagen. Det var nämligen de paragrafer, som handlade om att arbetsaftalen alltid skola hållas i helgd och att uppsägnings-tiden alltid skall hållas samt om att aftal under viss bestämd tid icke under några förhållanden kunna brytas. Nu har jag emellertid gjort mig underrättad hos vederbörande, herr talman och herr vice talmannen m. fl., huruvida, om denna lag går igenom, man då kan få dessa paragrafer införda i lagen, men man har sagt mig, att det icke går för sig. Går icke det, så kommer man under sådana förhållanden icke någon stans.

Emellertid ber jag att med några ord få bemöta de erinringar, som gjorts från liberala samlingspartiets reservanters sida. Man har sagt, att lagen täcker för stort område, då den innefattar industri, handverk och jordbruk, och att man bäst kunde ordna

saken på det sätt, att jordbruket finge sin lag och de öfriga näringarna finge sin lag. Det är enligt mitt förmenande ett ohållbart resonemang. Delningsgrunden är fullständigt oriktig, om den bestämmes till landtbruk eller icke landtbruk. Den ena lagen skulle således gälla för aftal angående landtbruk och den andra för aftal angående icke landtbruk. Men hvad skulle följderna blifva? Jo, följderna skulle blifva den, att till tjänsteaftalslagen skulle hänföras alla aftal på landbrukets område, icke endast årsaftal, utan äfven kortare anställning på 1, 2, 3, 14 dagar o. s. v. Det skulle fullständigt förrycka hela tjänsteaftalsbegreppet, och under tjänsteaftalslagen skulle komma en massa aftal, som icke vore af tjänsteaftals natur. Det är klart, om man sätter sig in i dessa förhållanden, att man icke kan gå fram på den vägen. Det riktigaste är att till tjänsteaftalslagen hänföra alla aftal, som äro af tjänsteaftals natur, och att till arbetsaftalslagen hänföra alla aftal, som äro af arbetsaftals natur. På den vägen kommer man därhän, att under tjänsteaftalslagen komme de fast anställda arbetarne inom landtbruket och under arbetsaftalslagen komme industriarbetarna och de arbetare inom jordbruket, hvilkas aftal eller tjänst vore likartad med industriarbetarnes. Den vägen gick arbetsaftalskommittén på sin tid, och den vägen är den riktiga och enda enligt mitt förmenande, som man nöjaktigt kan komma fram på. Vid formuleringen af arbetsaftalslagen har man gått samma väg. Om nu denna lag blefve antagen, hvad skulle då följderna blifva? Jo, följderna blefve den, att en massa af landtarbetarne, som nu icke falla under tjänsteaftalslagen, skulle komma under denna lag, och jag kan icke anse annat, än att det vore en mycket stor och betydande fördel. Det skulle vara ett betydligt framsteg, jämfördt med nuvarande förhållanden. Det är fullständigt felaktigt, som reservanterna säga, att jordbrukets intressen icke äro tillräckligt beaktade och att landtbruket icke skulle hafva några fördelar af denna lag. Äfven efter tillkomsten af en ny tjänsteaftalslag är det alldeles otvifvelaktigt, att på landbrukets område en hel del aftal skulle förefinnas, som icke komme att hänföras till tjänsteaftal, utan till arbetsaftal, och det är för dessa af stor betydelse, att denna lag kommer till stånd.

Man har påstått, att det förefinnes vissa olägenheter. Reservanterna säga, att man kan tänka sig — jag kan icke påminna mig, huruvida reservanterna sagt det, men från det andra hållet har det sagts — att efter tillkomsten af denna lag skulle arbetarna inom landtbruket blifva mera ovilliga att taga tjänst enligt tjänsteaftalslagen, utan i stället hålla sig till denna lag med dess friare former. Ja, för dem, som hafva behof af friare former, kommer det naturligtvis att blifva en dragning från tjänsteaftalslagen. Det är dock bättre än nu, ty komma de under arbetsaftalslagen, så komma de likvisst under lagen.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

Vidare har man trott, att en sådan här lag skulle föra affalsförhållandena på landtbruket i en oriktig och ogynnsam riktning. Det har sitt berättigande, om det mellan dessa två lagar, arbetsaftalslagen och tjänsteaftalslagen, är någon större skillnad, men jag påstår, att det kan icke blifva någon nämnvärd skillnad mellan dessa båda lagar, ty de ledande principer, som ligga till grund för de bägge lagarna, måste alltid blifva desamma.

Jag har i arbetsaftalskommittén varit med om utarbetande af en tjänstehjonsstadga på mellan 60 och 70 paragrafer, så jag har någon erfarenhet, och jag kan säga, att om herrarna taga den arbetsaftalslag, som här föreligger, och till den foga några etiska bestämmelser, som äro på sin plats i en tjänsteaftalslag, hvilken förutsätter ett mera personligt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, och jämka något på de supplerande bestämmelserna beträffande arbetstid och dylikt, så hafva herrarna den moderna tjänstehjonsstadgan. Större skillnad är det icke. Att fördenskull uppskjuta antagandet af en arbetsaftalslag kan jag icke finna, att det finnes något skäl till. Tvärtom anser jag, att om vi fått en sådan här lag, och den fått verka med afseende på landtbruket några år, så att man fått en praktisk erfarenhet, kunde det vara till mycket stor ledning för ett senare framläggande af förslag till förnyad tjänstehjonsstadga.

Jag vill endast, herr talman, hafva yttrat dessa ord, för att, då ett framtida förslag kan komma, äfven dessa synpunkter må komma till beaktande. Emellertid, då det sålunda icke är möjligt att i den här arbetsaftalslagen få in de principiellaste och viktigaste bestämmelserna, som utgöra ryggraden i denna lag, så skall jag, herr talman, icke för tillfället göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gaf propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf och vidare på bifall till det af herr Schotte under öfverläggningen gjorda yrkandet; och blef det af herr Schotte framställda yrkandet af kammaren bifallet.

Härpå lämnades ordet åt

Herr Schotte, som anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte antaga samma föredragningsordning här, som den nyss antog för de förut föredragna lagarna, och att i och med det nu fattade beslutet angående 1 § jämväl öfriga paragrafer måtte anses vara af kammaren afslagna.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

Den af utskottet i punkten 3) gjorda hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut angående lagförslaget.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

Sedan *punkten 4)* härpå föredragits, yttrade

(Forts.)

Herr Schotte: Herr talman! Med hänsyn till den utgång, som förslaget till lag om vissa arbetsaftal fått, hemställer jag, i enlighet med den reservation, som afgifvits af herrar Löfgren m. fl., att ifrågavarande lagförslag måtte af kammaren afslås.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

Punkten 5) föredros här efter; och yttrade därvid

Herr Schotte: Herr talman! I anslutning till den reservation, som vid denna punkt afgifvits, och med hänsyn till kammarens tidigare beslut, hemställer jag, att, med bifall till den afgifna reservationen, ifrågavarande lagförslag måtte varda af kammaren afslaget.

Vidare anfördes ej. Kammaren afslog utskottets hemställan.

Punkten 6).

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Johansson i Stockholm, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I den motion, som jag föreslagit, har jag hemställt om omedelbar lagstiftning mot de missförhållanden, som de s. k. arbetarregistren visat sig åstadkomma, och jag anser mig äfven hafva i motionen framfört mycket starka skäl för att omedelbar lagstiftning hade bort kunna ske. Det är ju nämligen så i fråga om arbetarregistren, att arbetarna så att säga dagligen förföljas på grund af de prickningar de blifvit utsatta för genom att införas i arbetarregistren, på sätt som jag anför i motionen. Jag har också i min motion föregående år gifvit exempel på, hurusom en i registret missrekommenderad arbetare sökt plats på verkstad efter verkstad utan att kunna finna något arbete, hvar efter han slutligen nödgades lämna landet och emigrera till Amerika.

Det hade sålunda funnits starka skäl för att Riksdagen redan i år hade fattat ett beslut i förevarande fråga, som kunde hafva ledt till omedelbart resultat, och detta så mycket mera som jag

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

anser, att de förseelser, som begåtts genom detta s. k. arbetareregister, rent af äro straffbara enligt gällande lag, ehuru de äro af den art, att det är svårt att komma åt brottet. Den nuvarande strafflagen säger i 16 kap. 8 § följande: »Utsätter man, i afsikt såsom i 7 § sägs (d. v. s. 'af arghet' = uppsåtligen), emot annan rykte om gärning eller last, som ej efter lag straffbar, men eljes för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst menlig är, eller fortsprider man af arghet sådant, af annan utsatt rykte; dömes till fängelse i högst sex månader eller böter.» Just mot bestämmelserna i denna lagparagraf synda dessa arbetareregister.

Jag har hört talas om, att det finnes personer, som tvifla på att verkligen de exempel, som jag anfört i motionen, skulle vara riktiga, men för dem, som göra det, vill jag förevisa i facsimile reproduktioner af dessa kort, hvilka just innehålla det, som jag skrivit om i min motion. Det är just kort från verkstadsföreningen, som tagits aftryck utaf. Det är sålunda omöjligt att jäfva, att korten existera och att det skrivits på dem, på sätt jag sagt i motionen.

Nu har utskottet i alla fall varit så pass välvilligt mot ifrågasvarande motion, att det föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, men i motiveringen har det sagts, att arbetarna kunna finna rättelse för de i registren införda anmärkningarna, om dessa befinnas vara obefogade. Detta påstående, som utskottet gjort, anser jag vara fullständigt oriktigt. Det är visserligen angifvet, att det är direktör Wällgren, som sagt detta, men då borde man också, då man från motionen föregående är tagit detta hans yttrande, hafva angifvit det svar, som sändes till direktör Wällgren den gång, då han i skrivelse till Svenska järn- och metallarbetareförbundet påstod, att sådan rättelse kunde vinnas. I den svarsskrivelse, som han erhöll, låter det på följande sätt om den detaljen: »Sålunda utestänges den i 'arbetarregistret' missrekommenderade från arbetet långa tider och om han slutligen får arbete, kan han möjligen få veta — om arbetsgifvaren ens då talar om det — hvad han är missrekommenderad för. Först sedan han lidit skada i kanske lång tid, kan han klaga och, som vi säga, möjligen få rättelse. *Vi känna emellertid intet fall, då rättelse vunnits.*» Vidtagna undersökningar om det fallet hafva bekräftat, att mannen fått afsked för att han fört sina kamraters talan, och när det påtalades, svarade direktör Wällgren, att rättelse göres i arbetarregistren, när behof däraf påpekas. Detta visades då icke vara riktigt, men likväl har utskottet upptagit direktör Wällgrens yttrande och sagt, att sådan rättelse sker, när det begäres. Det är en väl ensidig motivering.

Så säges vidare här i utskottets motivering följande: »Af den sålunda lämnade redogörelsen angående sättet för registrets

handhafvande torde tydligt framgå, att detsamma ingalunda inrättats i syfte att tjäna som kampmedel vid tvister mellan arbetsgifvare och arbetare eller att utgöra en s. k. svart lista för 'prickning' af arbetare, som på ett eller annat sätt gjort sig misshagliga.» Det är ett egendomligt uttalande, när man med exempel kan visa, att det verkligen har varit en svart lista. Kan man då verkligen i motiveringen säga, att syftet icke varit detta? Hvad syftet har varit, misstänker jag att hvarken den ene eller andre kan på rak arm afgöra, utan i ett sådant här fall får man döma efter verkningarna af handlingen. Och vill man hålla sig därtill, så har registren varit en svart lista och användts till förföljelse af arbetarna.

*Lag om
kollektivaftal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

Det skulle kunna vara en hel del att säga om denna sak, men då det nu dragit ut på tiden, och kammaren väl icke är vidare intresserad af att höra på de ytterligare skäl, man kan hafva att framföra för att ett ytterligare steg bort hafva tagits i den riktning, jag föreslagit i motionen, skall jag, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till utskottets förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t, dock med afståndstagande från vissa delar af motiveringen, som jag här påpekat.

Vidare anförde:

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Då jag reserverat mig vid denna punkt gentemot utskottets förslag, skall jag be att få säga några ord. Det afses här en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en tryggad rätt för arbetare att erhålla upplysningar beträffande i arbetarregistren om dem intagna uppgifter. Den frågan var en gång eller kanske flera gånger uppe i arbetsaftalskommittén, och där kunde då icke påvisas ett enda fall, då missbruk skett med arbetarregistren. De hafva fortgått under åtskilliga år, och i dem hafva upptagits mellan 30- och 40,000 arbetare. Jag är under sådana förhållanden öfvertygad om att något större missbruk icke existerat. Att här har dragits fram några exempel, är åtminstone icke för mig öfvertygande på något sätt.

Jag har fått den upplysningen från Verkstadsföreningen och från Svenska arbetsgifvareföreningen, att arbetarnas ledare äro välkomna att se på arbetarregistren och taga del af dem. Särskildt har jag hört från ingenjör Wällgren, att arbetarnas ledare hafva blifvit ombedda att komma och se på arbetarregistren. Ingenjör Wällgren gjorde detta äfven i arbetsaftalskommittén. Han sade det till åtskilliga, som sutto i kommittén, och han bad dem komma och taga del af arbetarregistren. Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det är något hemlighetsmakeri med detta, och jag misstänker, att de uppgifter, som

Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.
(Forts.)

kommit till vederbörandes kännedom, kommit på detta sätt till dem.

Om man läser 26 § i arbetsaftalslagen, finner man, att arbetsgifvarna icke få i en arbetares betyg mot hans bestridande sätta in en uppgift om huru han skött sig. Sålunda äro arbetsgifvarna förhindrade att skriva ett dåligt betyg, och arbetarna äro genom denna lag skyddade mot att få ett dåligt betyg. Under sådana förhållanden hafva arbetsgifvarna icke någon annan möjlighet än att ställa sig på detta sätt, så att de genom arbetarregistren kunna få nödiga uppgifter, ty arbetsgifvare, som skola engagera arbetare att sköta maskiner och andra ömtåliga saker, måste skaffa sig uppgift på hvad slags arbetare det är han anställer, hur pass duglig och pålitlig han är o. s. v. Då de icke kunna få se detta i betygen, därför att lagen förbjuder ett dåligt betyg, måste de ställa till med arbetarregistren.

Hvad skulle följden blifva, om arbetarregistren icke funnes? Jo, följden skulle blifva den, att en arbetsgifvare finge vända sig till de olika arbetsgifvare, hvarifrån en arbetare kommit, och där söka vinna upplysningar, men det är icke säkert, att de blefve mera tillförlitliga. Snarare kan man antaga, att arbetarregistren, som skötas opartiskt, hafva större förutsättningar att i det fallet innehålla de riktiga och rätta uppgifterna.

För öfrigt är detta ett område, som det möter stora svårigheter att gå in på. Man kan t. ex. tänka på Jönköpings juridiska byrås soliditetsupplysningar. Dessa uppgifter kunna lika lätt vålla en person på det området lika stor skada, som oriktiga uppgifter kunna göra det på ifrågavarande område.

Det möter, som sagdt, synnerligen stora svårigheter, och jag kan icke finna, att här verkliga föreligger något egentligt missbruk. Det vore väl för öfrigt ganska egendomligt, om man nu, sedan man slopat hela denna lagstiftning, skulle antaga ett skrivesförslag om arbetarregistren. Då skulle man kunna säga, att berget födt rätten. Det vore väl ett besynnerligt slut på de stora arbetsaftalslagarna, man då kommit till. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten afgifna reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Herr Pettersson i Bjälbo går återigen med sin erinran tillbaka till den upplösta arbetsaftalskommittén, som han förut erinrat om. Han strök äfven under att han själf var »upplöst», men han vill ändå gärna gå tillbaka till sina minnen från den tiden.

Han påstod, att då direktör Wällgren inför arbetsaftalskommitténs förevisade dessa arbetarregister, kunde det icke från den motsatta sidan, d. v. s. från arbetarhall, ledas i bevis, att det företagits något oegentligt. Jag vill icke tvista med herr Pettersson om, huruvida det blef bevisadt eller ej vid det till-

fället, men hvad nu är konstateradt, det är, att det förefinnes ganska stora oegentligheter i dessa arbetarregister. Det är bevisadt i herr Johanssons motion från i fjol och i år, och de bevisen äro icke vederlagda af vederbörande, och följaktligen får man anse, att äfven på det hållet brister det, då det gäller motbevis i detta afseende.

Jag tror sålunda, att det vore ytterst välbetänt, om Riksdagen följde den anvisning, som utskottet här har gifvit, då det föreslagit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning för att i någon mån vinna rättelse i det oeffterrättlighets-tillstånd, som uppstått med dessa arbetarregister. Jag ber att få erinra om, att äfven om Riksdagen beslutar denna skrifvelse, ligger i den icke alls något sådant, som herr Pettersson nyss sade, eller att man därigenom skulle förkväfva Jönköpings juridiska byrås verksamhet.

Jag begriper sannerligen icke, hur herr Pettersson läst sina stycken, ty det finnes ingenting i ifrågavarande skrifvelseförslag, som innehåller något sådant. Herr Petterssons tankar synes i detta fall befinnas kvar vid frågans behandling i utskottet, där andra yrkanden förelågo, hvilka icke alls återfinnas i föreliggande skrifvelseförslag.

Jag vill till sist, då herr Pettersson är rädd för, att vi genom ett godkännande af utskottets förslag skulle åstadkomma att berget födde en rätta, be att få erinra, att den rätten föddes för en stund sedan, då kammaren antog en reservation, i hvilken låg ett yrkande om skrifvelseförslag. Det blir alltså den andra rätten, som berget föder, om kammaren bifaller utskottets förslag, men det gör väl i så fall ingenting, om det blir två.

Jag hemställer på de grunder och af de skäl, som herr Johansson anförde, om bifall till utskottets yrkande, men jag kan, såsom också synes af den reservation, hvilken jag fogat vid utskottets utlåtande i denna punkt, icke godkänna den motivering, som utskottet förebragt, åtminstone i väsentliga delar af densamma. Där gå vi på skiljaktiga vägar, men jag ber dock att få yrka bifall till hvad utskottet föreslagit rörande skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gaf propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels på afslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1911. Nr 37.

*Lag om
kollektivafstal
mellan arbets-
gifvare och
arbetare m. m.*

(Forts.)

Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.

§ 2.

Härefter upptogs till behandling Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ordensväsendets afskaffande.

I en inom Andra kammaren af herr *Eriksson* i Grängesberg väckt motion, nr 272, hade hemställts, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida icke ordensväsendet borde afskaffas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föränleda.

Reservation hade afgifvits af herrar *Hagberg*, *Waldén* och *Wallin*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren för sin del måtte bifalla motionen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Hagberg*, som yttrade: Herr talman! Då jag trots samvetsgranna bemödanden icke kunnat finna något godt och förnuftigt ändamål med det ordensväsende, mot hvilket motionären vänder sig, har det inte varit mig möjligt att förena mig med utskottets majoritet uti det beslut, till hvilket den kommit.

Jag har sökt efterforska hvad man hade för afsikt, då man införde de kungliga riddarordnarna såsom en statsinstitution i Sverige. Därvid har jag inhämtat, att Sekreta utskottet i slutet af år 1747 uti ett memorial motiverade åtgärden därmed, att en och annan svensk herre bar utländska ordenstecken, hvilka icke lätteligen kunde tillbakavisas, när de erbjödos, men hvilka man fruktade skulle blifva alltför begärliga, om icke några inhemska ordnar funnos. Att inrätta sådana skulle afskära detta tillfälle till utländsk korruption och däremot gifva den inhemska regeringen ett medel att vinna anhängare. Det var således med öppen blick för ordnarnas egenskap af korruptionsmedel, som Sekreta utskottet förordade ordensväsendets införande. Det var den utländska korruptionen man ville mota medelst — inländsk sådan eller med andra ord bota ett större ondt medelst ett mindre.

I ännu starkare belysning framstår korruptionssyftet, då man erfar, att första förslaget till ordensstiftelsen blef framkastadt under förmålningshögtidigheterna i Berlin år 1744 af konung *Fredrik II*, hans syster *Lovisa Ulrika* den blifvande drottningen i Sverige, samt *Karl Gustaf Tessin*, och detta just i afsikt, att ordnarna skulle bli ett medel för konungamakten att vinna anhängare.

Ett annat ändamål, som särskildt för den praktlystne Tessin, hvilken var den, som egentligen genomdref införandet af ordnarna, spelat en stor roll, var åstadkommande af mera prakt och glans uti det offentliga lifvet. »Det ser ju ut», skall han en gång hafva yttrat, »som svenska folket icke vore värdigt att bära sådana prydnader, som bland andra folk utdelas.»

Själftva hufvudändamålet med ordensinstiftelsen får väl kanske anses återgifvet i den kungliga förordning af den 23 febr. 1748, hvarigenom de tre kungliga riddarordnarna infördes såsom statsinstitution i vårt land. Det heter däri, att ändamålet med ordnarnas stiftande var »att den konungsliga myndigheten må kunna med belöning ihågkomma dygd, trohet och redliga tjänster.»

Detta om de ursprungliga ändamålen med ordnarna. I någon mån torde samma ändamål kvarstå äfven för vår tid. För min del tillåter jag mig emellertid vara af den åsikten, att intet af dessa ändamål äro af den beskaffenhet, att de motivera ordensväsendets bibehållande såsom statsinstitution.

Såsom medel för regeringen att vinna anhängare torde ordnarna i vår tid icke spela någon roll. Nog lär det ju finnas människor, som sätta stort värde på grannlåten. Men i allmänhet betraktar man ordensväsendet med löje och gör det till föremål för sarkastiska betraktelser. Sådana ha t. ex. kommit till synes såväl uti motionen som i utskottets motivering. Och riksdagsprotokollen innehålla icke så litet af sådant från gångna tider. Däremot tror jag icke, att man i nämnda protokoll skall finna mycket erkännande åt ordensväsendet. Åtminstone de senaste 45 årens riksdagsprotokoll torde vara kemiskt rena från hvarje godt ord om de kungliga riddarordnarna. Det förefaller den på afstånd stående som om både utdelare och mottagare af ordnarna underkasta sig besväret med att gifva och mottaga mera i följd af gammal slentrian än på grund af någon kärlek till själfva saken och öfvertygelse om dess värde. Om så är, torde ordensväsendet vara mycket litet värdt för konungamakten såsom medel att vinna anhängare. Jag har ingen vetskap om, huruvida det numera användes i sådant syfte. Förmodligen icke. Är detta antagande riktigt, torde rättigheten att utnämna till riddare af vederbörande icke skattas alltför högt utan anses ändamålslös uti här berörda hänseende.

Ordensväsendets mest i ögonen fallande ändamål är ju att gifva glans åt vissa festligheter, vid hofvet, i den högre societeten samt vid större offentliga högtidligheter. Det torde kanske vara ett stort nöje för en del människor att tjäna som dekoration vid dylika tillställningar. Äfven kan det vara en ögonfägnad att skåda den rikedom af glittrande och lysande ordenskedjor, stjärnor och band, som vid dylika festligheter utvecklas. Det kanske kan förefalla kitsligt att vilja neka sina medmänniskor sådana små jämförelsevis oskyldiga glädjeämnen. För min del åsyftar

*Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.*
(Forts.)

Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.

(Forts.)

jag egentligen icke heller sådant med den reservation, jag afgifvit. Visserligen anser jag allt prål vara af ondo. Och så länge större delen af Sveriges folk måste lefva i torftighet och fattigdom, håller jag före, att det vore lyckligast, om det på samhällets höjder ej utvecklades en så utmanande lyx som i många fall sker. Men hvad ordensväsendet beträffar, så är min mening med reservationen blott den, att den officiella prägeln måtte aflägsnas från fåfängligheten i fråga. Detta så mycket mera som jag anser det vara grymt att män med verkligt framstående egenskaper och förtjänster skola till följd af ordensväsendets officiella karaktär så godt som tvingas att på ett sådant sätt, som här är i fråga, pråla ut sig till allmänhetens förnöjelse. Sådant synes mest passande för barn och personer, som uti intellektuellt afseende äro mindre utvecklade.

Om det tredje syftet med riddarordnarnas utdelande, »att den konungliga myndigheten må kunna med belöning ihågkomma dygd, trohet och redliga tjänster», kan ju icke sägas annat än att det är ett godt ändamål. Men huruvida det är förnuftigt att belöna »dygd, trohet och redliga tjänster» med en grannlåt att hänga på sig, som den belönande till på köpet själf får dyrt betala, därom ha tankarna alltid varit mycket delade. En medlem af 1747 års sekreta utskott, Lilienberg, hvilken bekämpade förslaget om införandet af ordnar, yttrade: »Ordnarna sades skola uppmuntra till dygd, men våra framfarna stora konungar hafva uttrönt, att ingenting så mycket uppmuntrar dugligheten som att hvar och en befordras efter förtjänst och användes till det, hvartill han befunnits skickligast». Dessa ord synas mig innebära en oemotsäglich och i högsta grad beaktansvärd sanning. Är det nämligen så, att det anses önskvärdt att medborgarne skola genom belöningar uppmuntras till att göra det goda i stället för att uppfostras till att göra det goda för dess egen skull, så synes det, som om det sundaste och bästa sättet att belöna vore att sörja för, det individen må komma i tillfälle att utveckla sig till det, hvartill han är skickligast, och att hans arbete lönas efter förtjänst. Om man allvarligt toge sikte härpå, skulle man nog säkrare än med alla ordnar i världen bidraga till att göra människorna goda och dugliga.

Oaktadt utskottet i stort sedt säger sig instämma med motionären i hans uttalanden om ordensväsendet, vill det dock ej vara med om att tillstyrka motionen. Ärendet är alltför oväsentligt och betydelselöst för att Riksdagen skulle befatta sig därmed, anser utskottet. Jag kan emellertid icke finna att så är förhållandet. Då riddarordnarna enligt grundlagen äro en statsinstitution af sådan vikt och betydelse, att man funnit det nödigt, att i 39 § af vår främsta grundlag, regeringsformen, från tillförordnad regents och interimisregerings befogenhet undandraga rättigheten att utdela riddarvärdighet, då utnämningarna kungöras

i den officiella tidningen, då i den officiella titulationen innehafvandet af någon orden ställes vid sidan af eller framom den värdighet en person har på grund af sin verksamhet, hur viktig och betydelsefull denna än må vara, så förefaller det mig som om ordensvärdigheten innehar ett alltför stort anseende och tillmätas alltför stor betydelse i statslifvet. Därför förefaller det också som om det kunde anses vara väl befogadt af Riksdagen att vidtaga någon åtgärd i syfte att nedbringa riddarväsendet från den rangplats, som det med föga berättigande innehar.

Utskottet anser vidare att ordensväsendet hittills ej medfört någon olägenhet af nämnvärdt slag för det allmänna. Gentemot detta påstående vill jag blott invända, att öfver hela det ordensväsende, hvarom här är fråga, hvilat något falskt, osundt, som säkerligen verkar icke så litet demoraliserande på medborgarnes uppfattning om hvad som är värdefullt och hvad som icke är det, om hvad som är sken och hvad som är sanning.

Vidare har utskottet framhållit en annan omständighet, som gör, att motionen svårligen utan vidare kan tillstyrkas, nämligen utdelandet af medaljer, som ju står i ett visst sammanhang med utdelandet af ordenstecken. Medaljerna användas, såsom utskottet erinrar om, till personer, som gjort sig förtjänta af någon utmärkelse, men för hvilka en orden ej anses lämplig eller på sin plats. Eller med andra ord: hvad ordnarna äro för öfverklassen äro medaljerna för underklassen, och borttagande af de senare har icke föreslagits af motionären. Emellertid är det, som man finner af den sakrika och utmärkta utredning, som utskottets ärade ordförande utarbetat, blott några få medaljer, som stå i detta samband med ordenstecknen, nämligen Serafimermedaljen, Svärdstecknet, Svärdsmedaljen, Vasatecknet och Vasamedaljen. Om nu, mot förmodan, Riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära ordensväsendets afskaffande, och om Kungl. Maj:t skulle villfara Riksdagens önskan, så vore det väl ganska antagligt, att nämnda medaljer finge göra sällskap med respektive ordenstecken. Beträffande öfriga medaljer torde inga klagomål hafva anförts, vare sig öfver deras tillvaro eller öfver det sätt, på hvilket utdelningen af dem ägt rum. Frågan om medaljerna *i allmänhet* torde därför kunna få anses som en sak för sig, oberoende af frågan om ordenstecknen.

Hvad slutligen angår ordensväsendets internationella karaktär, som utskottet anført som skäl mot ordnarnas afskaffande, så torde detta väl vara af beskaffenhet att tillmätas en viss betydelse. Men att ett kulturland förträffligt kan reda sig utan ordnar, därpå är Nordamerikas förenta stater ett talande bevis.

Då jag således icke kunnat finna, att ordensväsendet har något existensberättigande, så anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af mig och herrar Waldén och Wallin afgifna reservationen.

Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.
(Forts.)

Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.
(Forts.)

Vidare anförde:

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag är glad, skulle jag vilja säga, att denna fråga genom omständigheternas inverkan just fått den plats på föredragningslistan, som den fått. Vi ha nu slutat att behandla en stor fråga, och nu har denna kommit närmast efter, och därigenom har den säkert blifvit markerad, tycker jag, som en liten obetydlig fråga, hvilket den också är.

Jag skall emellertid be att få försvara utskottets ståndpunkt med några ord.

Utskottet har tyckt sig finna, att motionären precis icke velat göra så mycket af denna fråga. Han har tagit den som en tämligen obetydlig sak, han har så att säga endast påpekat, att ordensväsendet är något, som möjligen kunde tagas bort. Utskottet vill å sin sida icke heller framhålla några särskilda omständigheter, som göra, att ordensväsendet nödvändigt bör bibehållas, men utskottet har velat (å sin sida) framhålla några omständigheter, hvilka tyda på, att man icke nödvändigt behöver följa motionären, utan att man godt kan låta ordensväsendet stå, som det varit. Under sådana omständigheter skall jag be att först och främst få påpeka, att ordensväsendet är en kvarleva sedan gamla tider. Utskottet har sökt att genom en historik öfver ordensväsendets utveckling påvisa detta, och för öfrigt tyda redan benämningarna »riddare» och »kommendör» på, att det härstammar, hela detta ordensväsende, från gångna tider. Det var säkert icke länge, tror jag, sedan innehafvarne af dessa olika värdigheter dubbades till dem. Det är sålunda en kvarleva sedan gamla tider, och utskottet har velat framhålla, att man icke kan behöfva upphäfva det gamla, om det icke visar sig, att det medför särskilda olägenheter. Vidare har utskottet pekat på, att det knappast kan tillkomma Riksdagen direkt att i denna fråga fatta beslut. Det torde vara ett ganska säreget förhållande med ordnar och ordensväsen. Det finnes, som den ärade reservanten nyss påpekade, omtaladt i regeringsformens § 39, men de ord, som där syfta på ordensväsendet, kunna icke anses innebära, att frågan om ordensväsendet egentligen är en grundlagsfråga. Den frågan debatterades i Riksdagen år 1869. Då framkom vid behandlingen af en motion, liknande denna, ett förslag, att motionen skulle behandlas af konstitutionsutskottet, men detta förslag afslogs, och motionen behandlades äfven då af tillfälligt utskott. Om sålunda denna sak också finnes omtalad i grundlagen, har den icke någon grundlagskaraktär. Bestämmelserna angående ordensväsendet tillkomma icke heller genom något administrativt förfarande, utan statuterna tyckas tillkomma på Konungens eget initiativ, men å andra sidan är det egendomligt, att i statuterna står, att Sveriges konung är herre och mästare för de svenska riddarordnarna, hvilka icke kunna af Konungen

upphävas eller afskaffas. Detta tyder på, att det torde vara ganska svårt att finna rätta sättet, om man vill ha bort dem. I hvarje fall tyckes detta emellertid icke vara klart. Att nu Riksdagen icke har med denna sak att göra, därmed är emellertid icke sagt, att icke Riksdagen skulle kunna få uttala sig i frågan, men utskottet har velat peka på, att Riksdagen, om den skall uttala sig i frågan, åtminstone bör uppgifva skäl, hvarför Riksdagen yrkar på ordensväsendets borttagande. Har nu motionären kunnat uppvisa något skäl? Jag vill påstå, att han icke har styrkt något. Han har på ett par ställen sagt, att ordensväsendet kan användas för korrupsionsändamål, och något vidare har han icke pekat på. Huru detta skulle kunna ske, tycks han dock icke ha klart för sig. Han talar om att ordnarna kunna användas af tjänstemän att utpeka för de högre tjänstemännen obehagliga underordnade. Han talar om att ordnarna af Konungen skulle kunna användas i korrupsionssyfte. Men han har icke pekat på några förhållanden, som tyda på, att detta verkligen i något fall ägt rum. Under sådana förhållanden anser utskottet, att några skäl för förslaget icke framförts, och då utskottet icke heller haft sig något i den vägen bekant, har utskottet, som sagt, icke funnit skäl att göra någon hemställan till Kungl. Maj:t om ordensväsendets borttagande.

Ang. ordensväsendets afskaffande.
(Forts.)

Skulle man sedan ytterligare vilja påpeka något, söka att draga fram något härvidlag, som kunde bevisa, att ordensväsendet har något slags betydelse, är det icke heller alldeles omöjligt, utan att man därför i ordensväsendet behöfver se någonting af vidare vikt. Det sades nyss af den ärade reservanten, att ändamålet med ordensväsendet skulle vara att sprida glans öfver vissa festligheter. Jag tror, att man visserligen kan säga så, men då ser man ändock bra ytligt på förhållandena. Med ordensväsendet skulle väl meningen vara att från det allmännas sida belöna osjälfviska tjänster, som gjorts för det allmännas, statens eller kommunens räkning. Utgår man från att detta är den egentliga meningen med ordnarnas utdelande, torde man däri kunna se något ganska förklarligt och något som vi litet hvar skulle kunna finna lämpligt. Jag skulle vilja säga, att motionären, genom att han icke tagit medaljerna med i motionen utan blott sysselsatt sig med ordnarna, har pekat på att ett sådant offentligt erkännande kan vara berättigadt, blott det sker under en lämplig form. Jag skulle åtminstone i motionärens bortseende från medaljers utdelning vilja skönja något sådant. Jag skulle vilja fråga reservanten, då han nu vill, att utdelning af medaljer bör bibehållas men att ordnarna böra upphöra att för det allmännas räkning utdelas till enskilda såsom belöning för tjänster, som gjorts för det allmännas räkning: tyder icke detta på att reservanten anser, att utdelning af medaljer såsom en särskild belöning är något berättigadt? Ligger icke i den åsik-

Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.
(Forts.)

ten blott det, att ordnarna, såsom de nu utdelas, ha råkat i misskredit? Man torde därför nu blott egentligen vilja peka på önskvärdheten af att ordnarna utdelas i mindre omfattning och på ett sätt, som öfverensstämmer med sättet för utdelning af medaljer. Detta har motionären för öfrigt i ett par vändningar uti motiveringen påpekat.

En annan omständighet, som jag skulle vilja framhålla och som dock visar, att ordnarna kunna hafva någon betydelse, är de internationella förhållandena. Det har blifvit en sed staterna emellan att tjänster, som en utlänning gjort en stat, belönas genom ett sådant litet vedermäle. Jag tror, att detta är en sak, som motionären helt och hållet förbisett. 1869 års motionär däremot tyckes hafva tänkt på denna sak, ty han föreslog blott, att ordensväsendet skulle så till vida upphäfvast, att ordnarna icke skulle utdelas till svensk man. Det är nu verkligen så, att ordnarna fått internationell betydelse och att de i stor utsträckning användas för att belöna tjänster, gjorda af utlänningar. Detta sätt torde också vara det allra enklaste och billigaste. Denna omständighet talar tydligen för att ordensväsendet skall få stå kvar och visar, att det har en liten uppgift att fylla.

Det som emellertid härvid torde vara hufvudsaken och det som motionären egentligen tycks hafva velat framhålla, det är väl ändock detsamma, som uttalades af öfverintendenten friherre Härleman, då det var fråga om ordnarnas inrättande på 1700-talet. Han sade: »Men om denna inrättning skall äga en god verkan, så är hufvudsakligen nödigt, att desse orden af Kungl. Maj:t med råds råde varda bortgifne efter de strängaste reglor och en nogräknad tillämpning uppå personerna, ty i annor händelse blefve denna författning mera skadlig än gagnlig, mera föraktad än hederlig och uppbygglig.»

Då således ordensväsendet är en sak, som ju knappast torde böra behandlas af Riksdagen, och då ordensväsendet ändock har någon liten betydelse i vissa afseenden, särskildt på grund af sin internationella uppgift, har utskottet ansett, att motionärens hemställan icke borde föranleda till någon vidare åtgärd, utan utskottet har hemställt om afslag å motionen, och till denna utskottets hemställan ber jag att få yrka bifall.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Det säges i utskottets motivering och sades äfven af den siste ärade talaren, att denna fråga är så liten och obetydlig, att man egentligen icke bort för densamma taga Riksdagens uppmärksamhet i anspråk. Detsamma har sagts om en annan af mina motioner, nämligen den angående adelsväsendet. Jag förstår, att en del människor har den uppfattningen, men en del andra, och bland dem jag, anser, att gamla föråldrade uppfattningar, som tagit sig uttryck i lagstiftningen och som icke stå i öfverensstämmelse

med nutida åskådningssätt, böra utplånas. Därför anser jag, att denna fråga icke är så liten och obetydlig. När jag ser på ordensväsendet, måste jag säga mig, att antingen hafva ordnarne någon betydelse eller också hafva de icke någon betydelse ur samhällets synpunkt. Det är meningslöst att utdela ordnar, om de icke hafva någon betydelse. Skola de hafva någon betydelse, är det väl den att vara en belöning för osjälfviska tjänster åt stat eller kommun. Sålunda skulle den, som bär en orden, vara en medborgare, som i uppoftande nit för det allmänna står framför andra, och att orden skall utgöra ett bevis därför. Skall det finnas något skäl för ordnars begagnande, så måste det vara det skälet. Finnes icke det skälet, utan utlämnas de ändå, kan jag icke förstå, att de behövas.

Nu har jag den bestämda uppfattningen, att samhället, eller kanske rättare dess främste representant, Konungen, icke bör i sin offentliga gärning göra annat än det, som är ett föredöme för medborgarne i allmänhet. Äro ordnar belöningar för osjälfviska tjänster, och den enkle medborgaren ser hur desamma utdelas, måste han fråga sig, om det sker efter rättvisa principer och om ordnarne falla på rätt bröst. Ty nog undrar man, när man läser Post- och Inrikes Tidningar dagen efter ett ordenskapitel, hvarför den eller den fått en orden, men ser att den eller den kanhända i högre grad förtjänat blifvit uteglömd. Så resonera medborgarne i samhället, och så måste de resonera, om det skall vara någon mening med ordensväsendet. Är det åter så, som den siste ärade talaren sade, att ordnarne endast äro en gammal sedvänja, så är det dock meningslöst, att samhället skall understödja fåfängan hos en del medborgare i samhället. Jag kan icke finna, att det är samhällets uppgift.

Den allmänna uppfattningen i våra dagar är den, att en medborgare bör genom egna gärningar göra sig förtjänt af sina medmänniskors aktning. I vissa kretsar är visserligen den uppfattningen rådande, att den eller den personen är för mer, därför att hans far varit det eller det, men den uppfattningen bör väl icke samhället gynna. Utan samhället bör gynna en mera demokratisk uppfattning, enligt hvilken hvar och en bedömes efter hvad han själf gjort och icke efter hvad andra gjort. Är det nu så, synes det mig, att samhället icke heller bör understödja en sådan här ordensfåfänga. Det kan ju vid middagar och festliga tillfällen vara ståtligt med en ordensdekoration på bröstet. Därom är icke mycket att säga. Men då många människor värdesätta en person efter antalet ordnar han har, är det något, som samhället icke bör understödja.

Nu har det sagts, att jag icke i min motion angifvit nog starka skäl för bifall. Jag har ansett det vara nog talande skäl, att ordensväsendet icke står i öfverensstämmelse med den all-

*Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.*
(Forts.)

Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.

(Forts.)

männas tidsandan. Och jag har icke af utskottets motivering funnit att utskottet jäfvat denna uppfattning.

Man har invändt, att någon användning som korrupsionsmedel kan man ej tala om beträffande ordnarna. Ja, det kan ju synas vara litet svårt att afgöra, hvad man menar med korrupsionsmedel, men mig synes det vara rätt enkelt. Om en person efterlängtar en sak, så sträfvar han naturligtvis efter att få den, och då det finnes åtskilliga medborgare, som sätta stort värde på ordnar, så är det naturligt, att de söka göra sig behagliga för den, som utdelar ordnarna, eller den som förordar utmärkelsen, kanske först och främst den senare. Är det nu så, då är det ju klart, att han så mycket som möjligt undviker att stöta sig med den Konungens troman, som förordar ordensutnämning. Jag vill icke insinuera, att det finns personer, som köpa till sig ordnar. Men det finns ju så många andra vägar, och då tycker jag, att man mycket väl kan tala om korrupsion, fastän den icke sker i den grofva form, som man i allmänhet tänker sig, då man använder ordet korrupsion.

Nu har det anmärkts mot motionen, att dess yrkande är olämpligt af internationella hänsyn. Jag kan sannerligen icke erkänna detta. När Nordamerikas förenta stater utan ordnar haft bestånd så många år och blifvit en sådan världsmakt, som vi se upp till med beundran och aktning, då synes det mig, att äfven vårt lilla land bör kunna klara sig utan sådan grannlåt. När Amerikas ministrar kunna uppträda i en enkel svart frack, så tycker jag, att äfven våra ministrar kunna göra det, då de resa omkring i främmande länder. Det skälet anser jag sålunda icke vara afgörande.

Att jag icke i motionen tagit med medaljer, beror på, att jag anser dem icke ha samma betydelse. Det är till två olika kategorier af medborgare, som ordnar och medaljer utdelas. Rikt folk, eller sådana som ha socialt anseende, få ordnar, fattigt folk medaljer. Herrarne få icke därpå dra den slutsatsen att det är afundsjukan, som dikterat min motion. Men det är ju så, att medaljerna utdelas för någon viss, bestämd förtjänst eller handling, såsom t. ex. 30, 35 års trogen tjänst eller för en räddningsbragd eller dylikt. Kunde man peka på en viss förtjänstfull handling, för hvilken en person fått en orden, då kunde denna i viss mån räknas lika med en medalj. Men sådana fall förekomma nog icke så ofta.

Jag skall till sist be att få anföra ett par fall, där ordnarna verkligen bli till skada, och det är, när det gäller tjänstemän. Jag har andragit ett par sådana exempel i min motion, och jag har inte hört, att min uppfattning härvidlag har jäfvats. Nu är det ju så, att tjänstemännen få ordnar i tur och ordning, goda och dåliga tjänstemän lika. Men är det så, att någon icke får en orden, så kan det af allmänheten uppfattas, som om han af

sina öfverordnade blifvit prickad. Jag vill icke, att det bredvid författningen skall finnas ett institut, där tjänstemännen kunna prickas inför allmänhetens ögon.

*Ang. ordens-
väsendets af-
skaffande.*

(Forts.)

Jag vill inte bestämdt påstå, men jag har anledning att tro, att om en militär afböjer en orden, så är hans befordran stängd. Jag har fått den upplysningen från visst håll och har anledning tro den vara riktig. Är det nu så, synes mig ytterligare skäl tala för ett undanröjande af denna stöttesten.

Om ordnarna skulle medföra någon praktisk nytta, så kunde de ju användas såsom något slags ersättning för lidna förluster. En militär t. ex., som blifvit förbigången vid befordran, kunde ju få en ordensdekoration att bäras på bröstet i stället för det ökade antal grannare band på uniformen, som den befordrade fick. Då skulle det vara någon praktisk nytta med ordnarna. Det sista kan ju synas vara ett något löjligt förslag, men jag tycker inte det är mera löjligt, än som det nu går till. Skola vi i fortsättningen behålla ordensväsendet, ber jag att till dem det vederbör för allvarligt begrundande få framställa detta förslag.

Jag vill icke längre uppehålla kammaren, utan ber till sist att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talman-
men propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Hagberg m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Hagberg m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 82 ja, men 85 nej, hvadan kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Hagberg m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr Martin, som yttrade: Herr talman, mina herrar! År 1908 anhöll Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t, »att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor undantag må kunna göras från den i 24 § riksdagsordningen gifna bestämmelsen, att rösträtt ej må utövas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen inställer sig, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning».

De tusentals röstberättigade medborgare i vårt land, som på grund af sitt yrke äro beröfvade den främsta medborgerliga rättigheten — rätten att deltaga i val af representanter till Riksdagen — hälsade denna Riksdagens skrifvelse med största tillfredsställelse. Allmänt hoppades man ock, att utredningen af denna viktiga fråga icke måtte uppskjutas till en oviss framtid, utan att förslag skyndsamt möjligt skulle föreläggas Riksdagen. Icke utan skäl hade man därför väntat sig, att förslag i frågan skulle ha förelagts årets riksdag, enär ett uppskjutande till ett annat år är liktydigt med minst sex års ytterligare uppskof.

Då emellertid denna riksdag, den sista i perioden, lider mot sitt slut, utan att något afhörts från regeringen i denna fråga, har en viss oro och besvikethet från dem, som oförskyllt äro förhindrade att utöfva sina medborgerliga rättigheter, förnummits.

Att en skyndsam ändring i det nuvarande förhållandet framstår såsom ett verkligt behof för stora folklager i vårt land, framgår till fullo bland annat af den skrifvelse, som af Sveriges fartygsbefälsförening inlämnats till Kungl. Maj:t, och hvilken jag här tillåter mig uppläsa:

»Då vid 1908 års riksdag förslaget om sådan ändring i § 24 riksdagsordningen, att rätt kunde beredas valmän att i vissa fall deltaga i riksdagsmannaval utan att personligen vara närvarande vid valförrättningen, efter att sedan 1902 hafva stått på dagordningen, omsider föranledde en Riksdagens skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruvida och under hvilka villkor undantag må kunna göras från bestämmelsen i nämnda paragraf om personlig inställelse såsom förutsättning för utöfvande af rösträtt, hälsades detta Riksdagens beslut särskildt af sjöfartsnäringsens utöfvare med liflig tillfredsställelse. Mera än för någon annan samhällsklass hade det för dem känts tungt och obilligt, att just pliktrohet och punktlighet i utöfvande af deras lefnadskall skulle utestänga dem från utöfvandet af en bland de viktigaste medborgerliga rättigheter, som det konstitutionella samhällsskicket medför. Inom ännu

vidsträcktare kretsar verkar denna restriktion hämmande efter den allmänna rösträttens införande. I Norge har sedan flera år rätt att genom fullmakt deltaga i val till stortinget varit lagstadgad, och för närvarande pågår inom Danmark en liflig agitation för ernående af samma förmån, hvilken rörelse senast fått uttryck i en i pressen införd vädjan till allmänheten, under-tecknad af icke mindre än sju föreningar, representerande sjö-mansyrket, alla med afsevärdt antal medlemmar.

*Interpella-
tion.*
(Forts.)

1908 års riksdagsskrifvelse i saken väckte inom intresserade kretsar lifliga förhoppningar att frågan snart skulle vinna sin lösning, om icke vid nästa riksdag så åtminstone vid den därpå följande. Att proposition i ämnet ej heller vid denna riksdag kunnat aflätas, har vid sådant förhållande föranlett någon oro, ehuru man visserligen icke underskattat den särskildt tunga arbetsbördan, som i ett flertal synnerligen viktiga och brådskande ärenden pålagts respektive statsdepartement. Då emellertid nu endast en riksdag återstår af valperioden, och ett ytterligare dröjsmål med frågans framläggande vore liktydigt med ett fler-årigt uppskof med dess slutliga lösning, har Sveriges fartygsbe-fälsförening, som företräder inemot ett tusental svenskt fartygs-befäl, härmed i underdånighet velat anhålla att få fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det mycket stora intresse, hvarmed frågan inom sjömannakretsar omfattats, och uttala en liflig förhoppning, att intet hinder måtte möta för framläggande till 1911 års riksdag af utredning och nådig proposition i saken.»

I anslutning till hvad jag sålunda anført, anhåller jag, herr talman, att med kammarens benägna bistånd till herr stats-rådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande spörsmål:

Har regeringen ägnat någon uppmärksamhet och något in-tresse åt spörsmålet om beredande af möjlighet att utöfva poli-tisk rösträtt åt vissa grupper af medborgare, hvilka af sin verk-samhet äro hindrade att personligen aflämna sin röstsedel?

Om så är, hvad är anledningen till att proposition i denna angelägna sak ej kunnat framläggas innan periodens utgång?

Ha några särskilda svårigheter för frågans lösning framträtt och i sådant fall hvilka?

Herr Martins ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning af väckta motioner om införande af proportionellt valsätt vid val af utskott, nämnder och styrelser m. m. inom landsting och stadsfullmäktige; och

nr 22, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande Riksdagens tillfälliga utskott;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet;

nr 53, i anledning af väckt motion om ändrade grunder i vissa fall för sjöaflönning m. fl. förmåner, tillkommande personalen vid flottan under sjökommendering;

nr 54, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om beviljande af anslag till byggnadsarbeten m. m. för flottans station i Stockholm samt en i ämnet väckt motion;

nr 55, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ny aflöningsstat för marinläkarekåren;

nr 56, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstaten fjärde hufvudtitel;

nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde hufvudtiteln gjorda framställning angående kasernbyggnader för armén; och

nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående aflönings- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor;

lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet;

nr 39, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition nr 98 med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner;

nr 40, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande lag om försäkringsrörelse;

nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar;

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten;

nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse; och

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 23 och 24 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut om ifrågasatt skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild stämpling å importerade ägg;

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, med anledning af herrar Kronlunds m. fl. motion nr 276 angående indragning af tjänster utaf högre grad vid statens järnvägar m. m.; samt

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken; och

nr 11, i anledning af Första kammarens beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att i den nya landshöfdingsinstruktion, som kan förväntas blifva utfärdad, införa mera normerande bestämmelser om fridlysningsförfarande m. m.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Jansson* i Djursåtra under 4 dagar fr. o. m. den 5 maj,
 » *Andersson* i Bråborg » den 4 maj och
 » *Norlén* » » 4 »

Häruppå åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,³² e. m.

In fidem
Per Cronvall.